

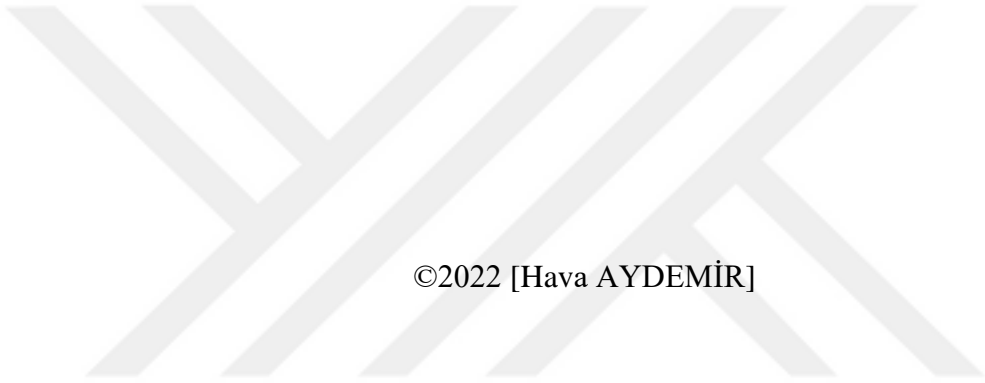
**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ISPARTA EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜNDE GÖREVLİ
PERSONELİN ÇEVRE DUYARLILIĞININ ÖLÇÜLMESİ**

Hava AYDEMİR

**Danışman
Prof. Dr. Ayla UYSAL**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI
ISPARTA - 2022**

©2022 [Hava AYDEMİR]

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İÇİNDEKİLER	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	3
2.1. Çevre Kavramı.....	3
2.2. Çevre Sorunları	4
2.2.1. Hava kirliliği	5
2.2.2. Su kirliliği	6
2.2.3. Toprak kirliliği	7
2.2.4. Gürültü ve görüntü kirliliği	8
2.2.5. Radyoaktif kirlilik	9
2.2.6. Küresel ısınma.....	9
2.3. Çevre Duyarlılığı Kavramı	10
2.3.1. Çevre duyarlılığını oluşturan unsurlar	12
2.3.1.1. Bireysel faktörler	12
2.3.1.2. Çevreci hareketlerin gelişmesi.....	13
2.3.1.3. Yeşil tüketime gelişmesi	13
2.4. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	15
3. MATERYAL VE YÖNTEM	22
3.1. Araştırma Modeli.....	22
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	22
3.3. Veri Toplama Araçları	23
3.4. Verilerin Analizi	24
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	26
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	32
KAYNAKLAR	35
EKLER.....	42
EK A. Anket Soruları	42
ÖZGEÇMİŞ	43

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ISPARTA EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜNDE GÖREVLİ PERSONELİN ÇEVRE DUYARLILIĞININ ÖLÇÜLMESİ

Hava AYDEMİR

**Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı**

Danışman: Prof. Dr. Ayla UYSAL

Çevre problemlerinin ortaya çıkması ve küresel bir boyut kazanması bireylerin çevre hususunda hassasiyetlerinin artmasına zemin hazırlamıştır. Çevre duyarlılığı kavramı da bu gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Çevre sorunlarının en aza indirilmesinde insanların çevre duyarlılıklarının geliştirilmesinin önemli bir konu olduğu görülmektedir. Bu duyarlılıklarının yükselmesi için öncelikli olarak her yaş grubundan bireyin çevre duyarlılık düzeyinin belirlenmesi, çevre duyarlılığını etkileyen unsurların analiz edilmesi gerekmektedir.

Yapılan bu araştırmada Isparta Emniyet Müdürlüğünde görev yapan personelin çevre duyarlılıklarının demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Isparta Emniyet Müdürlüğünde görev yapan 293 erkek ve 46 kadın olmak üzere toplam 339 emniyet personeli katılmıştır.

Araştırmanın veri toplama aşamasında kişisel bilgi formu ile “çevre davranış ölçeği” kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu ile emniyet personelinin yaş gruplarına, cinsiyetlerine, medeni durumlarına, eğitim durumlarına ve mesleki kıdem düzeylerine dair bulgulara ulaşılması amaçlanmıştır. Elde edilen verilerin analiz sürecinde SPSS 22.0 programında Independent Samples t test (bağımsız örneklem t test) ile One Way ANOVA (tek yönlü varyans) analizinden yararlanılmıştır. Cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre ölçek puanlarının karşılaştırılmasında Independent Samples t test kullanılırken, yaş grupları eğitim durumları ve mesleki kıdemlerine göre ölçek puanlarının karşılaştırılmasında One Way ANOVA analizi kullanılmıştır. Demografik bilgilerin yüzdelerle dağılımlarının belirlenmesinde frekans analizi kullanılmıştır.

Emniyet personelinin demografik özelliklerine göre çevre duyarlılıklarına ilişkin bulgular incelendiği zaman, çevre duyarlılığının yaş grubu, cinsiyet değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p < 0,05$). Buna karşılık emniyet personelinin çevre duyarlılık düzeyinin medeni durum, eğitim düzeyi ve mesleki kıdem değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Emniyet personelinin çevre davranışlarına ilişkin bulgular değerlendirildiğinde çevre ile ilgili sahip oldukları bilgileri davranışlarına yansıtma düzeylerinin, çevre konusunda etraflarındaki kişileri bilgilendirme durumlarının ve geri dönüşüm uygulamalarını destekleme düzeylerinin orta seviyede olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde emniyet personelinin toplam çevre davranışı düzeylerinin de orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar emniyet çalışanlarında çevre

davranışının yüksek düzeyde olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, emniyet personelinde çevre duyarlılığının orta düzeyde olduğu ve bazı demografik değişkenlerin çevre duyarlılığı üzerinde belirleyici olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Çevre davranışı, çevre duyarlılığı, emniyet personeli.

2022, 43 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

MEASUREMENT OF THE ENVIRONMENTAL CONSCIENCE OF THE PERSONNEL AT THE ISPARTA POLICE HEADQUARTERS

Hava AYDEMİR

**Süleyman Demirel University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Environmental Engineering**

Supervisor: Prof. Dr. Ayla UYSAL

The emergence of environmental problems and gaining a global dimension have paved the way for individuals to increase their sensitivity to the environment. The concept of environmental awareness has emerged as a result of these developments. It is seen that the development of environmental awareness of people is an important issue in minimizing environmental problems. In order to increase people's environmental awareness, it is necessary to determine the environmental sensitivity level of individuals from each age group and to analyze the factors affecting environmental sensitivity.

In this study, it was aimed to investigate the environmental awareness of the personnel who work in the Isparta Police Department according to demographic variables. A total of 339 law enforcement official, including 293 men and 46 women, working in the Isparta Police Department, participated in the research.

Personal information form and 'environmental behavior scale' were used in the data collection phase of the study. With the personal information form, it was aimed to reach the findings about the age groups, genders, marital status, education levels and professional seniority levels of the security personnel. In the analysis process of the obtained data, Independent Samples t test and One Way ANOVA analysis were used in SPSS 22.0 program. While Independent Samples t-test was used to compare scale scores according to gender and marital status variables, One Way ANOVA analysis was used to compare scale scores according to age groups, educational status and professional seniority. Frequency analysis was used to determine the percentage distributions of demographic information.

When the findings relating to environmental awareness of the law enforcement official according to their demographic characteristics were examined, it was found that the environmental awareness showed a significant difference according to the age group and gender variables ($p < 0.05$). On the contrary, it was determined that the environmental awareness level of the security personnel did not show a significant difference according to the variables of marital status, education level and professional seniority ($p > 0.05$). When the findings regarding the environmental behaviors of the security personnel were evaluated, it was found that the level of reflecting the information they have about the environment to their behaviors, the level of informing the people around them about the environment and the level of support for recycling

practices were found to be moderate. Similarly, it was determined that the total environmental behavior levels of the security personnel were at a moderate level. These results show that the environmental behavior of safety workers is not at a high level. In conclusion, it can be said that the environmental conscience of law enforcement official is at a moderate level and some demographic variables are determinative on environmental awareness.

Keywords: Environmental awareness, environmental behavior, law enforcement official.

2022, 43 pages

TEŞEKKÜR

Tez alışmamın her aşamasında desteklerini esirgemeyen Isparta İl Emniyet M¼d¼r¼m¼z Sn. Ahmet Metin TURANLI'ya,

Bu çalışmamda; konu seçiminden araştırmanın y¼r¼t¼lmesi kısmına kadar hiçbir sınır koymadan ¼zg¼r bırakan, kendimi kanıtlayarak yeterliliğimi g¼sterme imkânı sunan danışman hocam Prof. Dr. Ayla UYSAL'a,

Tezimin başlangıcından bitimine kadar yardımcı olan, yol g¼stererek bilgi ve yardımları ile bu s¼reci kolaylaştıran meslektaşım, abim Recep AYDEMİR'e;

Sağlamış oldukları huzurlu çalışma ortamı için başta komiserim olmak ¼zere mesai arkadaşlarıma ve anket çalışmalarına katılan Isparta İl Emniyet M¼d¼rl¼ę¼ kadrosunda g¼revli t¼m meslektaşlarıma,

Maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen, varlıklarına ř¼krettięim canım aileme,

Hayatımın birçok aşamasında bana yol g¼steren, yardımcı olan, fikirlerini ve eleştirilerini ¼nemsedięim, her zaman yanımda olan canım arkadaşım ve meslektaşım Serdar KİRİŐ'e,

Son olarak da tez savunmamda yer alan ve yapıcı eleştirilerde bulunarak katkı sağlayan değerli hocalarıma çok teőekk¼r ederim.

Hava AYDEMİR
ISPARTA, 2022

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 3.1. Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzdeler dağılımlar	23
Çizelge 3.2. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarına ilişkin güvenilirlik analizi ile çarpıklık ve basıklık değerleri	24
Çizelge 4.1. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler.....	26
Çizelge 4.2. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının yaş grubu değişkeni açısından karşılaştırılması.....	27
Çizelge 4.3. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırılması.....	28
Çizelge 4.4. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının medeni durum değişkeni açısından karşılaştırılması	29
Çizelge 4.5. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının eğitim durumu değişkeni açısından karşılaştırılması	30
Çizelge 4.6. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının mesleki kıdem değişkeni açısından karşılaştırılması	31
Çizelge A.1. Çevre davranış ölçeği.....	42

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

f	Frekans
F	One Way ANOVA F değeri
N	Kişi sayısı
p	Anlamlılık değeri
SS	Standart sapma
t	Independent Samples T Test değeri
X	Aritmetik ortalama
%	Yüzde

1. GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yüzyılda hızlı kentleşmenin beraberinde getirdiği birçok sorun bulunmaktadır. Çevre sorunları söz konusu problemler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Çevre problemleri; kentlerde hava kirliliği, su kirliliği, görünüm kirliliği, gürültü kirliliği, orman alanlarının ve su tarım alanlarının sanayi veya konut inşa etmek adına işgal edilmesi olarak kendini göstermektedir. Plansız olarak yapılan sanayi ve konut tesislerinin yapımı tarım olarak kullanılacak olan alanların azalmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı da hızla artan nüfusun bireyin temel gereksinimi olan gıda ihtiyacını karşılamak için daha çok tarımsal ürüne gereksinim duyulmaktadır. Bu ürünlerin tedariki için daha fazla ilaçlama ve gübreleme yapılmaktadır. Böylelikle su ve topraklar ziraat ilaçlarından kaynaklı olarak kirlenmektedir. Sanayi atıklarının akarsuları ve denizleri kirletmesi bunun neticesinde deniz canlılarında kimyasalların birikmesine sebebiyet vermekte olup, insanların sağlıklarını tehlikeye atmaktadır (Erdoğan, 2016). Bununla birlikte son yıllarda çevre sorunlarının tüm dünyada hızla arttığı görülmektedir. Dünya genelinde bütün ülkelerin ortak çevre problemleri; içerdiği nitelikler sebebiyle, ülkeler kapsamında sorumluluktan kaçmaya yönelik uygun konulardan biri olma özelliğini de taşımaktadır. Ülkeler sorumlulukları birbirlerine yüklemektedir. Çünkü çevresel zararların önüne geçilmesi için uygulanabilecek tedbirler oldukça yüksek maliyet içermektedir. Çevre problemlerinin meydana getirdiği izleri ortadan kaldırmak ve çevreyi daha önceki durumuna getirmeye çabalamak, büyük mali giderleri de beraberinde getirmektedir (Kaypak, 2013).

Günümüzde dünyanın pek çok ülkesinde sel baskınları, aşırı kuraklık, şiddetli rüzgarlar ve aşırı yaz sıcağı gibi doğal afetler meydana gelmekte olup, sayısal olarak belirtilemeyecek kadar can ve mal kaybı oluşmaktadır. Bunlar insanoğlunun karşı karşıya kaldığı ani gelişmeler olmadığı söylenmektedir. Söz konusu durumların bilim insanlarınca yıllar boyu dile getirilen fakat daha çok kazanma hırsı ve refah ile görmezden gelinen acı gerçeklerle insanlığın yüzleşmesi olduğu görülmektedir. Eğer çevre koruma önlemleri alınmazsa ve duyarsız kalınırsa insanlığı daha büyük çevresel felaketle karşılaşacaktır (Erten, 2004). Çevre, bu konuda çevresel sorunların kalıcı olarak çözümlenmesindeki yaklaşımlarda eğitim faaliyetlerinin oldukça önemli bilinen bir gerçek olarak bilinmektedir. Buna karşın çevre konusunda duyarlı ve

bilinçli kişiler yetiştirmek, bu problemlerin çözümlenmesi için etkili yol olarak karşımıza çıkmaktadır (Yeşilyurt vd., 2013).

Literatürde yer alan çalışmalar değerlendirildiği zaman çevre sorunlarının en aza indirilmesinde insanların çevre duyarlılıklarının geliştirilmesinin önemli bir konu olduğu görölmektedir. İnsanların çevre duyarlılıklarının yükselmesi için öncelikli olarak her yaş grubundan bireyin çevre duyarlılık düzeyinin belirlenmesi, çevre duyarlılığını etkileyen unsurların analiz edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yapılan bu çalışmada Isparta Emniyet Müdürlüğünde görevli personelin çevre duyarlılığının ölçülmesi amaçlanmıştır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

2.1. Çevre Kavramı

Çevre kavramının belirli bir dönemde dolaylı veya dolaysız şekilde insana etki eden, kişilerin maddi-manevi gelişimini ve yaşam şartlarını belirleyen toplumsal, biyolojik ve coğrafi etkenlerin tümü olarak ifade edildiği görülmektedir. Yaşadığımız dönemde ise çevre ekonomik, doğal ve coğrafi unsurların tümünü ele aldığı belirtilmektedir. İnsanlar ile birlikte tüm canlı-cansız varlıkların, eylem ve davranışlarında etkisi olan, fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal özellikteki unsurların tümü şeklinde ifade edilmektedir (Cansaran ve Yıldırım, 2012; Çavuş, 2013). Başka bir deyişle çevre, canlı ve cansız olan bütün varlıkların karşılıklı olarak etkileşimde olması şeklinde tanımlanırken, insanın canlı ve cansız varlıkları kişisel ihtiyaçları dahilinde kullanma isteğinin çevreyi değiştirme ve yeniden yorumlama çabasının hem kendisi hem de canlı-cansız tüm varlıklar için geri dönüşü olmayan problemlerini de peşi sıra getirdiği görülmektedir (Akbaş ve Kırmı, 2019).

Çevre kavramı, yapay, fiziksel ve doğal olarak üç başlık altına incelenmektedir. Söz konusu çevre çeşitlerine yönelik bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

Doğal çevre; başta birey olmak üzere doğada bulunan tüm canlı ve cansız varlıkların oluşturduğu doğal ortam şeklinde açıklanmaktadır (Yıldırım, 2019). Farklı bir ifadeyle doğal çevre bireyin yaşadığı dünyadaki konumu olup, beden içi ve çevre dışı olmak üzere iki alt boyuta ayrılmaktadır (Bodur, 2010).

Fiziksel çevre; geleneksel psikolojide kullanılan şekliyle ses, ışık, ısı ve koku gibi fiziksel dürtüler ve bunların renk şekil veya yoğunluk düzeyi gibi özel fiziksel kavramlar ile bir araya gelmesi olarak tanımlanmaktadır (Çalışkan, 2015).

Yapay çevre; başlangıçta bulunmayan, canlıların zaman içerisinde meydana getirdiği çevre olarak tanımlanmaktadır (Ulusoy-Taş, 2016).

2.2. Çevre Sorunları

Doğal kaynakların ve doğanın hatalı ve aşırı kullanımı sonucunda doğanın temel fiziksel olguları olarak bilinen hava, su ve toprağın kirlenmesinin doğal çevrede bozulmalara neden olduğu belirtilmektedir. Kısacası doğadaki dengenin zedelenmesi çevre sorunları olarak ifade edilmektedir (Güler ve Çobanoğlu, 1997). Diğer bir ifadeyle çevre kirliliği veya bozulması, çevreyi oluşturan ögelerin belli bir süreç içerisinde, zamanla niteliğinin değiştiği ve değer kaybettiği anlamına geldiği belirtilmektedir (Uğur, 2017). Çevre sorunları içinde bulunduğumuz yüzyılda yaygın olarak karşılaşılan bir sorun olduğu için gerek ulusal gerekse de uluslararası literatürde çevre sorunlarına yönelik bir çalışma yapıldığı görülmektedir (Taylor vd., 1992; Stamm vd., 2000; Nerb ve Spada, 2001; Karaman, 2006; Karaca, 2007; Baykal ve Baykal, 2008; Gaidajis vd., 2010).

Çevre sorunlarından kaynaklı olarak bozulmakta olan ekolojik dengenin insan ve diğer tüm canlıların da yaşamlarını devam ettirdiği alanları tehdit ettiği görülmektedir. Bireyin doğayı hesapsızca ve iç dengesini zedeleyerek kullanması, tüketimin giderek artması, çevrenin de söz konusu gelişmelerden zarar görmesine sebep olduğu belirtilmektedir. Sanayi devrimi ile dünya ekonomisindeki büyüme çalışmaları, fazla tüketim ve doğal kaynakların yanlış tüketimi çevre sorunlarını meydana getirmiştir. Bu durum çevre ve ekonomi arasında dengesizlik oluşturmaktadır. Dünya nüfusu ve üretim faaliyetlerinde oluşan artışın dünyanın geleceğini tehdit ettiği ve doğal kaynakların azalmasına neden olduğu belirtilmektedir (Kaypak, 2013). Bu durum zaman içerisinde çevre sorunlarının yerel ve bölgesel birer problem olmaktan çıkmasına ve küresel düzeyde birer sorun hale gelmesine zemin hazırlamıştır (Baykal ve Baykal, 2008).

İnsan yeryüzünde var olduğu ilk andan itibaren zaman içerisinde yaşamını sürdürdüğü yerdeki canlılarla ve doğa şartları ile mücadele içine girdiği bilinmektedir. Söz konusu mücadelenin yaklaşık olarak 2,5 milyon yıl öncesinde Afrika'da bulunan Rift Vadisi'nde ortaya çıktığı, insanların ulaştığı materyal gelişimi ve kültür düzeyine bağlı olarak da sürdüğü belirtilmektedir. Sanayi Devrimi'nin başlamış olduğu 18. yüzyılın sonuna yaklaşıldığında hızla değişen teknolojik gelişmelerle yaşam mücadelesinin daha kolay bir hal aldığı görülmektedir. Yaygınlaşan sanayi ve sürekli artan nüfus gibi

faktörlere bağılı olarak, 1950'lerde dünya nüfusunun 2,5 milyara ulaşması ile birlikte insanların faaliyetleri sonucunda çevre kirliliğinin gündeme geldiği, bu durumun 1970'lerde küresel bir problem olarak kabul edildiği, 1980'lerde de hava, su ve toprak kirliliği gibi çevre sorunlarının insan hayatı ve yapısına ilişkin zararlı etkilerinin hangilerinin olduğunun araştırılmaya başlandığı görülmektedir (Akın, 2007).

2.2.1. Hava kirliliği

Çevresel dengeleri ve insanların sağlığını bozacak şekilde yapısının değişikliğe uğraması, havada kirlenici maddelerin bulunması, hava kirliliği olarak ifade edilmektedir. Atmosferde ve kapalı alanlardaki hava kirliliğinin ortaya çıkardığı sağlık sorunları, dünya genelinde başta ölümcül sağlık sorunları arasında sigara kullanımı, metabolik ve beslenmeye bağılı riskler olarak dördüncü sırada bulunmaktadır (Zencirci ve Işıklı, 2017). Çok gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan büyüme oranları ile hava kirliliğinin artması, sağlık problemlerindeki artış ile kendini göstermektedir (Çavuş, 2016). Literatürde bu alanda yapılan çalışmalar da hava kirliliğinin önemli sağlık sorunlarına zemin hazırladığı görüşünü desteklemektedir (Folinsbee, 1993; Braga vd., 2001; Bell vd., 2006; Brunekreef, 2007; Kampa ve Castanas, 2008; Laumbach ve Kipen, 2012; Kurt vd., 2016; Liu vd., 2018). Söz konusu duruma çözüm üretmeye çalışan devletler, ulusal ve uluslararası örgütler hava kirlenitçilerin denetim altına alınmasını ilişkin yönetmelik düzenlemiştir. Düzenlenmiş olan yönetmelikler ile hava kirlenitçilerin emisyonunun kontrol altına alınması, hava kirliliğinin meydana getirdiği etkenlerini küresel çapta engellemeye çalışmaktadır (Çavuş, 2016).

Hava kirliliği, yukarıdaki bahsedilen diğer kirliliklerle karşılaştırıldığında kendisinin ve meydana getirdiği etkilerinin çok kısa zaman zarfından görülebileceğini belirtmektedir. Orman yangınları ve volkanik patlamalar gibi doğal sebeplerle başlayan hava kirliliği, bugün bireylerin faaliyetleri ile ciddi bir boyut kazanmıştır. Söz konusu bu durum şehirleşme ve sanayileşme seviyesine bağılı olarak nüfus oranında farklılık göstermektedir. Nüfus oranı fazla bunun yanında sanayileşme ve şehirleşme oranı da yüksek olan bölgelerde kirlilik düzeyi oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Ancak nüfusun düşük, endüstriyel faaliyetlerin bulunmadığı veya minimum düzeyde olan bölgelerde ise hava kirliliği seviyesinin çok düşük olduğu

görülmektedir (Menteşe, 2017). Hava kirliliğinin beraberinde getirdiği sorunlar küresel ısınma, ozon tabakasının zarar görmesi ve asit yağmurları şeklinde sıralanmaktadır (Erten, 2004).

2.2.2. Su kirliliği

Bireyin yaşamının her evresinde beslenme, solunum, dolaşım, üreme ve boşaltım gibi yaşamsal fonksiyonların gerçekleşebilmesi adına su gerekli bir faktördür. Diğer taraftan su, yaşam şartlarının meydana gelmesi için temel öğeler arasında yer almakta olup, buna paralel olarak da su başlı başına bir yaşam alanı da oluşturmaktadır. Bu nedenle suyun topluluklara yakın olması ve kaliteli olması oldukça önem taşımaktadır (Akın ve Akın, 2007). Buna karşılık son yıllarda özellikle hızlı kentleşme ve su kaynaklarının bilinçsizce tüketilmesi nedeniyle su kirliliğinin ortaya çıktığı görülmektedir. Aşırı gübreleme, tanker kazaları, temizlenmeyen evsel atıklar, kimyasal faktörlerin denizlere bırakılmasıyla su kirliliği de artmaktadır (Erten, 2004). Literatürde yer alan çalışmalarda da (Wu vd., 1999; Destouni ve Jarsjö, 2018; Keiser ve Shapiro, 2019) su kirliliğinin giderek yaygın hale geldiği ve önemli bir çevre sorunu olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Günümüzde dünyanın birçok ülkesinde su kirliliği bireylerin yaşamları süresince baş etmeleri mecburiyetinde oldukları bir problem olarak tanımlanmaktadır. İlerleme kaydeden teknolojik gelişmelere rağmen su kirliliğinin önüne geçilememektedir. Gün geçtikte daha da kötü bir hale bürünen sular, sanayi gelişimi ile de yaygınlaşmaktadır. Söz konusu durumu eğitim bilimleri olarak değerlendirdiğimizde özellikle su kirliliği farkındalığının geliştirilmesi ve eğitimle beraber sürecin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır (Yılmaz ve Yanarateş, 2020). Bunun yanında yapılan çalışmalarda su kirliliğinin birçok sağlık sorununa neden olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman (Schwarzenbach vd., 2010; Azizullah vd., 2011; Owa, 2014; Üçüncü, 2019), toplumların su kirliliğinin önlenmesi konusunda eğitilmelerinin ve bilinçlendirilmelerinin önemi de artmaktadır.

Su kirliliğinin yaygın olarak görüldüğü alanların başında akarsular gelmektedir. Deniz suları da farklı nedenlerle kirlilik meydana gelmektedir. Başka bir su ortamı olan göllerde de insanların faaliyetleri neticesinde kirlilik oluşmaktadır. Göller açısından

büyük risk olan bir durumun da ötrofikasyon sorunu olduğu belirtilmektedir. Göllerin, akarsuların, denizlerin ve yer altı sularının kirletilmesi genellikle insanların yaptığı eylemlerin sonucunda meydana gelmektedir. Bu durumdan ekosistemler zarar görerek dengelerinin bozulduğu yapılan çalışmalar sonucunda saptanmıştır (Menteşe, 2017). Önemli bir çevre problemi kabul edilen bu durumun engellenebilmesi adına hassas su alanlarının tespit edilmesi ve sulak bölgelerin korunmasına ilişkin önemlerin alınması gerekmektedir (Adalı, 2014).

2.2.3. Toprak kirliliği

Toprak, üzerinde ve içinde yaşamakta olan biyolojik çevreye (hayvan, bitki ve mikroorganizma ve insanlar) besin ve su moleküllerini sağlama düzeyinde verimli olduğu bilinmektedir. Bu sebeple toprağın biyolojik çevre için önemli bir ekosistem sağladığı belirtilmektedir. Biyolojik çevreye ilişkin toprak ekosistem kirlenmesi de bundan dolayı önemli bir etken olmaktadır (Kızıloğlu-Algan ve Bilen, 2005). Buna karşılık farklı unsurlara paralel olarak son yıllarda toprak kirliliğinin ortaya çıktığı görülmektedir. Toprak kirliliği, kimyasal fiziksel, jeolojik ve biyolojik yapısındaki değişme, dengesizlik, bozulma, tükenme ve yıpranma olarak açıklanmaktadır. Toprak kirliliğinin altında yatan nedenler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Gübreler ve tarımsal üretimlerin verimin artması için kullanılan maddeler,
- Maden ve kömürlerin çıkartılması veya eritme fırından oluşan atıkların toprağa birikmesi, içinde barındırdıkları toksik maddelerin eriyip toprağa karışması,
- Ev çöpü, kanalizasyon suları ve endüstri atıklarının toprağa dökülmesi (Güler ve Çobanoğlu, 1997).

Toprak kirliliğinin ana nedenleri topraktaki yoğun metal düzeyi, toprağın PH değerlerinin değişmesi, sağlık sorununa sebep verecek olan kaynağın oluşturulması ve estetiğın bozulması biçiminde sıralanmaktadır (Erten, 2004). Toprak kirliliğinin önüne geçilmesi için farklı gayeler kapsamında kullanılan toprakların doğadaki dengesinin ve yapısının bozulmasına engelleyecek şekilde kullanılması ön görülmektedir. Kısaca toprağın özelliklerine ve verimliliğine göre kullanılması daha doğru olacağı düşünülmektedir. Toprağın doğal döngüsü değişikliğe uğramadığı

takdirde topraktaki canlı varlıkların yaşamlarını devam ettirdiği doğal kaynak olmaya devam edecektir (Menteşe, 2017).

2.2.4. Gürültü ve görüntü kirliliği

Toplum ve insan üzerinde kötü sonuçları olan ve istenmeyen sesler gürültü olarak tanımlanmaktadır. Belli bir yapısı bulunmayan, kapsadığı öğelerle bireyi fiziksel ve psikolojik olarak etkileyen ses düzeni olarak da tanımlanmaktadır. Çok gürültülü alanlarda bulunma iç kulaktan başlayarak ciddi işitme kayıplarına ortaya çıkarmaktadır. Buna paralel olarak uyku bozuklukları, stres, uykusuzluk ve iş yapma becerileri üzerinde düşüş gözlemlenmektedir. Gürültünün iş yapabilme, psikolojik, fizyolojik ve fiziksel becerileri üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir (Çobanoğlu ve Güler, 1994).

Çağımızda sanayi kaynaklı oluşan kirlilikler göz önünde bulundurulduğunda, ilk sırayı hava kirliliği ve su kirliliği oluşturmaktadır. Buna rağmen gürültü kirliliği de çok ciddi düzeyde bir kirlilik oluşturmaktadır. Bulunulan ortamda oluşan gürültü kirliliği, iş performansına, fonksiyonuna hatta işgörenlerin sağlıklarına olumsuz etkilerini yansıtmaktadır. Gürültü kirliliği gerek şiddeti gerekse de sıklığına göre olumsuz birçok unsurun kaynağı olarak düşünülmektedir (Bayramoğlu vd., 2014; Soylu ve Gökkuş, 2016).

Gürültü kirliliğinin yanında son yıllarda özellikle büyükşehirlerde sıklıkla karşılaşılan diğer bir çevre sorunu ise görüntü kirliliğidir. Gürültü kirliliği (görsel kirlilik) genel olarak, kültürel ve doğal çevrede yer alan, bireyi rahatsız eden görüntülerin hepsi olarak tanımlanmaktadır (Çolakkadıoğlu ve Yücel, 2018). Şehirlerde görsel kirliliğe neden olan unsurların başında, plansız şehirleşme, dış cephe kaplama ve renkleri, yeşil alan azlığı ve dış binanın sıvasız olması gibi örneklendirebilir. Bunlara paralel olarak GSM baz istasyonları, uydu antenleri, katı atık kaynaklı kirlilik, kentsel yapı kaynaklı kirlilik, hava kirliliği, üst geçitler, düzensiz Pazar alanları, restorasyon ve inşaat alanlarından kaynaklanan kirlilik, bazı ülkelerde duvarlara yapılan griffitiler ve diğer görsel kirlilik kaynakları arasında bulunmaktadır (Yaman, 2020).

2.2.5. Radyoaktif kirlilik

İnsanlık tarihinde birçok nükleer kaza ve nükleer saldırı meydana geldiği, söz konusu durumların radyoaktif kirliliğe neden olduğu ve dünyanın birçok ülkesinde etkisini hissettirdiği görülmektedir. Özellikle nükleer silah testleri, Fukuşima ve Çernobil Nükleer Kazaları, bunun yanında nükleer santrallerin etkisiyle çevreye yayılan nükleer elementler son yıllarda yaygın olarak karşılaşılan nükleer kirlenme sorunlarının başında gelmektedir (Gürsu, 2020). Bunun yanında radyasyon günlük yaşamda insanların sıklıkla maruz kaldığı, bazı durumlarda insan sağlığına ciddi düzeyde zarar vermeyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle iyonlaştırıcı etkisi yüksek düzeyde olmayan ışınların insan sağlığı üzerinde olumsuz etkilerinin olmadığı bilinmektedir. Bunun yanında günlük yaşamda maruz kalınan doğal radyasyonun zararları oldukça düşük düzeydedir. Ancak yapay radyasyon faktörlerinin insan sağlığı üzerindeki zararlarının oldukça fazla olduğu belirtilmektedir (Güler ve Çobanoğlu, 1997). Yapılan çalışmalarda da radyoaktif kirliliğin insan sağlığını olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir (Righi vd., 2005; Konstantinova vd., 2018).

Dünya genelinde radyoaktif kirlenme birçok sağlık sorununu da beraberinde getirmektedir. Bu durum son yıllarda radyoaktif kirlenmenin izlenmesine yönelik çalışmaların artmasına zemin hazırlamıştır. Radyoaktif kirlenmenin izlenmesinin temel amaçlarının başında insanların radyasyona maruz kalma düzeylerinin belirlenmesi, doğal radyasyon seviyesinin tespit edilmesi ve çevresel radyasyon düzeyindeki değişimlerin incelenmesi gelmektedir. Bu noktada dünyanın birçok ülkesinde radyoaktivite düzeyinin izlendiği görülmektedir (Türkiye Atom Enerjisi Kurumu, 2009).

2.2.6. Küresel ısınma

Küresel ekolojik dengeyi birçok açıdan bozan bir sorun olmakla beraber, literatürde bu konuda yapılan çalışmalarda da küresel ısınmanın ekolojik dengeyi bozduğu belirtilmektedir (Topal vd., 2016; Eti, 2017). Bunun yanında küresel ısınmanın birçok canlı türünün yok olmasına zemin hazırladığı (Pounds vd., 2006; García-Robledo vd., 2016; Kubisch vd., 2016) ve insan sağlığını olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir (Epstein, 2000; Goklany, 2009; Singer, 2009; Maibach vd., 2015; Chan vd., 2018).

Küresel ısınmanın beraberinde getirdiği çevre sorunlarının başında ormanların yok olması gelmektedir. Ormanların yok olmasına paralel olarak çevresel problemler ekosistemlerin hem yapısını hem de işlevselliğini tahrip ederek, doğal biyolojik düzenin bozulmasıyla sonuçlandırılmaktadır. Biyolojik çeşitlilik ve ekosistemlerin olumsuz olarak etkilenmesi sonucunda, bazı canlıların yok olduğu, bazı türlerin habitat ya da değiştirdiği, bazı canlıların da popülasyon artışına etkisinin olduğu görülmektedir. Söz konusu iklim değişikliğinin sonucunda doğal biyolojik türlerin değişime uğradığı, bununla birlikte ekolojik besin halkasından muhtemel kopmaların olması gibi henüz sonunun net olarak belirlenemediği bir dizi ekolojik afet ile insanlığın karşı karşıya olduğu belirtilmektedir (Demir, 2009).

Küresel ısınmanın sonuçları olarak canlılarda, renk, beslenme, boyut, üreme kapasitesi, çiftleşme davranışları ve yayılışı üzerinden kötü etkilerinin olduğu bilinmektedir. Küresel ısınma, canlı türlerinin yaşadıkları bölgeden başka bir bölgeye gitmelerine neden olabileceği gibi aynı zamanda bölgeye ait olmayan yeni istilacı canlıların da yerleşmesine imkân sunduğu belirtilmektedir. Küresel ısınmanın bugün en dikkat çekici etkisi bazı canlıların dünya üzerinde olmalarının olduğu bilinmektedir (Doğan vd., 2010).

2.3. Çevre Duyarlılığı Kavramı

Tüm canlıların yaşadığı, etkilenip etkilediği çevrenin, sanayi devriminin ardından nüfusun hızla artması ile birlikte doğal kaynakların yoğun kullanımı sonucunda çevre sorunlarını meydana getirdiği düşünülmektedir. Çevre problemlerinin ortaya çıkması ve küresel bir boyut kazanması bireylerin çevre hususunda hassasiyetlerinin artmasına zemin hazırlamıştır (Erdoğan, 2016). Çevre duyarlılığı kavramı da bu gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Cansaran'a (2014) göre, bireylerin çevre sorunlarını anlamış olması, problemlerin çözümü için emek vermesi ve çevreye ilişkin sorumluluklarının bilincinde olması çevre duyarlılığı kavramının ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır. Birey bu olgunluğu ulaşabilmek için artık çevreye kaşı bakışında yalnızca bireyi merkeze alan yaklaşımından vazgeçmekte olup, bireysel rahatlığı adına çevrenin yok olmasına izin vermemektedir. Diğer bir ifadeyle çevrenin de bir değeri olduğunu kabul etmektedir.

Çevre duyarlılığı, çevre sorunlarına yönelik girişimlerde ve davranışlarda bulunmaya hevesli olma şeklinde tanımlanmaktadır. Bireylerde çevre duyarlılığının artırılmasında, çevre eğitimi verilerek bilincinin kazandırılması ve arttırılması mümkün olabilmektedir. Bireylerin çevreye ilişkin tutum ve göstermiş oldukları davranışlar çevreye duyarlılığının göstergesi şeklinde ifade edilmektedir (Erdoğan, 2016).

Bir diğer tanıma göre, çevre duyarlılığı “zaman içerisinde siyasal ve bireysel boyutlarda meydana gelen çevreye zarar verilmemesi ve onun devamlılığının sağlanmasının oldukça önemli olduğunun farkına varılması” çevresel tutum kavramını ise, “kişilerde oluşan bu farkındalığın kapsamında çevresel sorunları önleme ya da seviyesin düşürme konusunda ortaya koydukları tepkiler” olarak açıklamaktadır (Pakyürek, 2012). Uğur’a (2017) göre çevre duyarlılığı, insanların ve toplumların çevreyle uyumlu bir ilişkide bulunabilmesi için sahip olması gerekli olan davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Çevre duyarlılığını oluşturan üç temel bileşen bulunmakta olup, söz konusu bileşenler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

Çevre bilgisi; çevreye ilişkin sorunlar ve bu sorunlara bulunan çözüm yöntemleri, doğa ve ekolojik alandaki gelişmelere ilişkin tüm bilgiler,

Çevreye ilişkin tutumlar; çevre problemleri sebebiyle oluşan korkular, kızgınlıklar, huzursuzluklar, değer yargıları ve çevre problemlerine ilişkin çözüme yönelik hazır bulunuşluk gibi insanların çevreye yararlı davranışlarına ilişkin olumlu ve olumsuz düşüncelerin tümünü kapsamaktadır.

Çevreye yararlı davranışlar; çevrenin korunması için sergilenen gerçek davranışlar olarak ifade edilmektedir. Literatürde bu davranışlara çevre dostu veya çevreye yararlı eylemler denildiği görülmektedir (Erten, 2004).

Buluğumuz toplumda insanların çevre sorunlarına ilişkin farkındalıklarının istenilen orana erişebilmesi ilk olarak gençlerin bilinçlendirilmesi ve çevre hususunda tepkisel tutumlarının geliştirilmesiyle mümkün olacağı düşünülmektedir (Pakyürek, 2012).

Literatürde yer alan bilgiler incelendiğinde dünya genelinde asla tükenilmeyeceği düşünülen doğal kaynakların sanayi devrimiyle beraber ortaya çıkan hızlı üretim ve tüketim evresi içinde aslında tükenmeye başladığı anlaşılmaktadır. Yetersizliği tespit edilen kaynakların gelecekte tükenmesinin mümkün olduğu ve insan hayatını ciddi düzeyde tehdit edeceği düşüncesiyle insanlık çevre problemlerine yönelik duyarlı bir hale gelmiştir (Demir-Erbil ve Babaoğul, 2007).

2.3.1. Çevre duyarlılığını oluşturan unsurlar

Çevre duyarlılığını oluşturan birçok unsur bulunmaktadır. Yapılan bu araştırmada çevre duyarlılığını oluşturan faktörler bireysel faktörler, çevreci hareketlerin gelişmesi, yeşil tüketimin gelişmesi ve diğer unsurlar olarak dört grupta ele alındığı görülmektedir. Bu unsurlar aşağıda başlıklar halinde açıklanmaktadır.

2.3.1.1. Bireysel faktörler

Çevre sorunlarının sebep olduğu olumsuzluklar sonucunda çevre bilincinin ortaya çıktığı ve böylelikle insanların daha duyarlı olduğu, fazla tüketim yapmak yerine çevre dostu ve çevreye duyarlı ambalajlı ürünleri kullanmayı tercih etmeye başladıkları görülmektedir. Tüketici olarak uzun vadeli düşünülerek riskli ürünlerden vazgeçmek, yukarıdaki bilgiler kapsamında oldukça önemli bir davranış olarak değerlendirilmektedir. Çevrenin bozulmasında, %30-40 düzeyinde evsel aktivitelerin neden olduğu tespit edilmiştir (Yıkılmaz, 2003; Uğur, 2017). Bu noktada çevre duyarlılığının geliştirilmesinde de en önemli unsurun insan faktörü olduğu görülmektedir.

Cansaran (2014) göre de giderek yaygınlaşan çevresel problemlerin en önemli sebeplerinden birinin insan faktörü olduğu, insan eliyle çevrenin hızla bozulmalar yaşadığını kabul edip, çevre bilinci olan kişilerin sayısının artırılmasının gerektiği, böylelikle çevre sorunlarına yönelik duyarlılık düzeyinin artacağı, söz konusu duyarlılığın da çevre problemlerinin ciddi düzeyde azalmasına destek olacağı söylenmektedir. Çevre bilinçli kişilerin sayısal artışı ile beraber bu kişilerin, edindiği

bilgilerini öncelikle kendi davranış ve tutumlarına yansıtılmalarının kabul edilebilirlik düzeyine katkısının olacağı ve bu durumun diğer insanlara da örnek olacağına yadsınamaz bir gerçek olduğu belirtilmektedir.

2.3.1.2. Çevreci hareketlerin gelişmesi

Çevrecilik kavramı genel olarak mevcut durumunun sürdürülebilirliği ve insandan kaynaklanan kirlilik ve yıkımdan korunması amacı ile çeşitli örgütler ve toplumda bulunan insanların, doğal çevredeki durumu bilmesine ve doğal çevre yararına davranış sergilemesine odaklanan eylemler olarak ifade edilmektedir. Çevreci hareketlerin aynı zamanda tüketici fonksiyonundaki bireylerin ve toplumların tüketim taleplerini şekillendiren denge olması bakımından oldukça büyük önem arz etmektedir (Oktay, 2005; Uğur, 2017).

2.3.1.3. Yeşil tüketimin gelişmesi

Örgütlerin çevreye verdiği zararların engellenmez artışı ve bireylerin geleceğini tehdit eder duruma gelmesi, ülkeleri evrensel alanda ortak çözüm yöntemleri aramaya sevk etmiştir. Bununla beraber çevre bilinçli işgörenlerin giderek artması ve örgütlerden çevreye dost faaliyetler gerçekleştirmesini talep etmesi, örgütleri yeşil olmaya yönlendirmiştir. Çevre farkındalığı kavramının azalan kaynaklar ve kirlenen doğa karşısında daha çok önem kazanması sonucunda yeşil tedarik zinciri yönetiminin de değerlendirilmesinde etkili olmaktadır. Bugün çevre stratejilerine sahip, atık yönetimi ve geri dönüşüm sistemleri ile insana ve doğaya dost faaliyetlerde bulunan örgütler daha çok önem kazanmaktadır (Uğur, 2017). Bu durum, son yıllarda yeşil tüketimi arttırmaya yönelik faaliyetler gösteren işletme sayısında önemli artış meydana gelmesine katkı sağlamıştır (Ceyhan ve Ada, 2015).

Yeşil tüketimin yalnızca doğal çevreye zarar vermeden ürün tüketmek anlamını taşımadığı bilinmektedir. Bununla birlikte çevre dostu olan ürünler satın almak ve geri dönüşümü de bünyesinde barındırdığı belirtilmektedir. Biyolojik atıkların satın alınması, yeniden kullanım, geri dönüşüm ve aşırı tüketim limitleri ile çevre dostu bir ulaştırma sisteminin de dâhil edildiği sosyal eylemlerle bir süreç olarak belirtilen bir

perspektiften yeşil tüketim kapsamlı tanımın ortaya koyulduğu görülmektedir (Eti, 2017). Günümüzde yeşil tüketime önem veren gruplar arasında yer alan yeşil tüketiciler sahip oldukları tüketim alışkanlıkları bakımında dört gruba ayrılmaktadır. Söz konusu gruplar ve temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Koyu yeşillerin tüketimden uzaklaşılması gerektiğini, yerel yöntemler kısa dağıtım kanallarını ve toprakla doğrudan bağı gösterdiği belirtilmektedir. Toplum bazında değişimin yapılmasının gerekliliğinin vurgulandığı görülmektedir.
- Parlak yeşillerin sürdürülebilir inovasyon, sürüp gelen zenginlik adına en iyi yöntem olduğuna, refah ve mutluluk sunmayan sürdürülebilirlik düşüncesinin başarılı olamayacağına yönelik inanış şeklinde açıklandığı görülmektedir. Kentsel canlanma, yenilikçilik, girişimciliği kullanma ve tasarım aracılığı ile yaşamlarımızı destekleyen sistemleri dönüştürdüğü belirtilmektedir.
- Açık yeşiller, insanlar hayat tarzlarının, davranışların ya da tüketicinin değişimin sürdürülebilirliğin teme gayesi olduğunu ya da çok büyük değişiklikleri meydana getirmeyeceği en iyi mekanizma olduğunu savunmaktadırlar.
- Griler, kişisel ya da toplumsal olarak çevreye yönelik bir şey yapmanın gerekli olmadığını savunmaktadır (Uğur, 2017).

İnsanoğlu ve doğanın her dönemde iç içe geçmiş olması sebebi ile doğanın devamlılığına ilişkin kaygıların insanlık tarihi bakımından gelecek korkusunu doğurduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla yeşil tüketicilerin giderek daha az kirlilik oluşturduğu, atıkların minimum düzeyde tutulduğu, daha çok geri dönüşümün sağlandığı yenilenebilir kaynakların üretiminin arttırıldığı ve ürünlerin eko sistemde daha güvenli olmasının istendiği görülmektedir (Karaca, 2013). Buna paralel olarak yeşil tüketiciler buldukları evren ve toplumun sorumluluklarını ön plana alırken, hizmetlerin toplum ve doğal çevre üzerindeki etkisini de dikkate almaktadır (Yetkin ve Güzel, 2020).

2.4. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Değirmenci (2021) tarafından yapılan araştırmada kurumsal sosyal sorumluluk bilinci, çevre dostu davranışlar sergileme ve iş arkadaşlarının çevre duyarlılığı ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Gaziantep ve Adıyaman illerinde özel sektörde faaliyet gösteren bir işletmede çalışan 920 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonunda katılımcıların çevre dostu davranışlar sergileme düzeyleri ile kurumsal sosyal sorumluluk algıları arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çalışanlarda çevre bağlılık düzeyi ile iş arkadaşlarının çevre duyarlılık düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görüldüğu bulunmuştur.

Özçalık (2020) tarafından yürütölen araştırmada Kahramanmaraş ilinde yaşayan yetişkin bireylerin çevreye yönelik duyarlılıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya farklı yaş gruplarında yer alan toplam 945 birey katılmıştır. Araştırmanın sonunda katılımcıların çevre duyarlılıklarının düşük düzeyde olduğu, çevre sorunları hakkında bilgi sahibi olan birey oranının düşük düzeyde olduğu, bunun yanında katılımcıların büyük bir bölümünün çevre ile ilgili yapılan eylemlerden ve uygulamalardan habersiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Erbasan ve Erkol (2020) tarafından yürütölen araştırmada sınıf öğretmenlerinin çevreye ilişkin tutum, davranış ve bilgi düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Afyonkarahisar ilçesinde yer alan ilkokullarda görev yapan 371 sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırmanın sonunda sınıf öğretmenlerinin çevre bilgi düzeyleri ile çevreye yönelik olumlu davranışlar sergileme düzeylerinin orta seviyede olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin çevre sorunlarına yönelik tutum düzeylerinin ise yüksek olduğu belirlenmiştir. Demografik unsurlara göre sınıf öğretmenlerinin algı düzeyleri incelendiği zaman, öğretmenlerin çevreye ilişkin bilgi, tutum ve davranış düzeylerinin sivil toplum kuruluşlarına üye olma, eğitim düzeyi ve cinsiyet değişkenlerine göre farklılaştığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çalışkan (2019) tarafından yapılan çalışmada Ardahan Belediyesi'nin çevre politikalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada belgesel kaynak taraması modeli kullanılmıştır. Araştırmada belediyenin çevre stratejilerine yönelik yayınlanan dokümanları incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda zaman içinde gerek insanların

bilinçsiz davranışlarının gerekse de belediyenin izlediği yanlış politikalarının kent içinde pek çok çevre sorununun ve çevre kirliliğinin ortaya çıkmasına neden olduğu tespit edilmiştir.

Özenir (2019) tarafından yapılan araştırmada Hatay Belediyesi'nin çevre politikalarının nitel araştırma modelinden yararlanılarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma da Hatay il sınırları içinde yer alan 16 farklı belediyede görev yapan işgören ile yüz yüze görüşme yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda belediye personelinin görüşlerine göre tüm bölgelerde yaygın olarak görülen çevre sorunlarının başında görüntü, su ve hava kirliliğinin geldiği tespit edilmiştir.

Ağırçelik (2019) tarafından yürütülen araştırmada üniversite öğrenimi gören öğrencilerin çevre bilinçlerini etkileyen unsurların incelenmesinin amaçlandığı, buna göre Sinop Üniversitesi öğrencileri üzerinde yürütülen araştırmaya farklı fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören 450 öğrencinin katıldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin çevre bilinçlerinin belirlenmesinde çevre duyarlılığı ölçeğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonunda genel olarak öğrencilerin sahip oldukları sosyo-demografik özelliklerin çevre duyarlılığı üzerinde belirleyici olmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında öğrenci görüşlerine göre eğitim kurumlarında temel çevre kirliliği unsurları arasında yer alan hava, su ve toprak kirliliği konusunda yeterli eğitimin verilmediği tespit edilmiştir.

Güşta-Şahin ve Doğu (2018) tarafından yürütülen araştırmada okul öncesi eğitim bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarında çevre sorunlarına ilişkin tutum ve davranış düzeyini etkileyen unsurların incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya okul öncesi öğretmenliği bölümlerinin üçüncü ve dördüncü sınıflarında öğrenim gören 156 erkek ve 942 kadın olmak üzere toplam 1098 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmanın sonunda demografik unsurlara göre öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin tutumlarının lisans not ortalaması, öğrenim görülen sınıf düzeyi ve cinsiyet unsuruna göre farklılaştığı bulunmuştur. Buna karşılık çevre sorunlarına ilişkin tutumun mezun olunan lise türü, birinci ya da ikinci öğretimde öğrenim görme durumu ve yaş grubu faktörüne göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bağımlı değişkenlerin birbiri ile olan

ilişkisi incelendiğinde ise çevreye yönelik tutum ile çevre sorunlarına bakış arasında anlamlı ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ankaya vd. (2017) çevre duyarlılık düzeyinin belirlenmesine yönelik yaptığı çalışmada İzmir ilinde yaşayan insanlarda çevre duyarlılık düzeyini etkileyen değişkenleri incelemiştir. Araştırma kapsamında İzmir ilinde yaşayan 354 birey çalışmaya gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmanın sonunda yerel halkın çevre duyarlılık düzeyinin orta seviyede olduğu, demografik unsurlara göre ele alındığı zaman cinsiyet faktörünün çevre duyarlılığı üzerinde belirleyici olduğu, bu kapsamda kadınların çevreye duyarlı olma düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Erdoğan (2016) tarafından yürütülen araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevreye ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Muğla ilinin Fethiye ilçesinde yer alan okullarda görev yapan 10 sınıf öğretmeni üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın sonunda öğretmen görüşlerine göre çevreye duyarlı bir öğretmeni eğitim sistemi içerisinde öğrencilere iyi bir örnek olduğu tespit edilmiştir. Çevre bilincinin oluşturulmasında ve öğrencilerin çevre duyarlılık düzeylerinin artırılmasında özellikle fen bilgisi derslerinin büyük bir öneme sahip olduğu bulunmuştur. Sosyal bilgiler dersinin çevre duyarlılığı kazandırmadaki etkileri incelendiği zaman, öğretmenlerin büyük bir bölümünün mevcut ders içeriklerinin çevre duyarlılığı kazandırmada yetersiz olduğunu belirttikleri, bu nedenle sosyal bilgiler derslerinde çevre duyarlılığını geliştirici içeriklere yer verilmesi gerektiği görüşünde birleştikleri tespit edilmiştir.

Özer (2016) tarafından yürütülen araştırmada termal otellerde çalışan personelin çevreye yönelik duyarlılık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya çevreye duyarlı otel belgesine sahip olan termal otellerde görev yapan 263 çalışan katılmıştır. Çalışmanın sonunda termal otel işletmelerinin çevreye yönelik olumlu uygulamalar yapmalarının çalışanların da çevreye yönelik farkındalık düzeylerini arttırdığı tespit edilmiştir. Bunun yanında konaklama işletmelerinin önemli bir bölümünün çevreye duyarlı eylemler yapma düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Korkutan (2016) tarafından yapılan araştırmada yerel yönetimlerinin evre sorunlarına ilişkin politikaların incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma erevesinde Uşak Belediyesi'nin evre politikaları incelenmiştir. Araştırmada, Uşak ilinin evre sorunlarının en başında doğal çevrenin tahrip edilmesi ve erozyonun olduğu, bunun ardından toprak kirliliği, gürültü kirliliği, su kirliliği ve hava kirliliğinin geldiği, yerleşim yerinde en az görülen evre sorunun ise atık problemi olduğu, ancak düşük düzeyde görülen atık problemi nedeniyle toprak, hava ve su kirliliğinin arttığı rapor edilmiştir.

Ahi ve Aksoy (2015) tarafından yürütülen çalışma kapsamında ilkokullarda görevli olan sınıf ğretmenlerinin mesleki kıdem ve cinsiyet değişkenlerine göre çevreye ilişkin tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 53 farklı Őehirde yer alan ilkokullarda görev yapan 878 sınıf ğretmeni katılmıştır. Araştırmada cinsiyet faktörünün çevreye yönelik tutum üzerinde belirleyici olduğu, kadın öğretmenlerde evre duyarlılığının erkek öğretmenlere kıyasla daha yüksek bulunduğu tespit edilmiştir. Mesleki kıdem faktörüne göre incelendiğinde de öğretmenlerin çevreye ilişkin tutumlarının bazı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre mesleki kıdem düzeyi 1-5 yıl arasında bulunan sınıf ğretmenlerinde çevreye yönelik daha yüksek mesleki kdeme sahip sınıf öğretmenlerine kıyasla daha olumlu olduğu bulunmuştur.

Gürbüz vd. (2013) tarafından biyoloji bölümlerinde öğrenim gören ğretmen adayları üzerinde gerçekleştirilen çalışmada ğretmen adaylarının sürdürülebilir evre kavramına ilişkin tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya fen edebiyat fakültelerinin biyoloji bölümlerinde öğrenim gören 153 ğretmen adayı katılmıştır. Araştırmanın sonunda biyoloji ğretmen adaylarının sürdürülebilir evre kavramına ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Demografik unsurlara göre ele alındığı zaman ğretmen adaylarının sürdürülebilir evre kavramına ilişkin tutumlarının çevreye ilişkin bilgi kaynaklarına, cinsiyetlerine ve öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre farklılaştığı rapor edilmiştir.

Yıldırım vd. (2012) tarafından yürütülen araştırmada ğretmen adaylarında evre sorunlarına ilişkin duyarlılık düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 117 kadın ve 118 erkek olmak üzere toplam 235 ğretmen adayının katıldığı

görülmektedir. Araştırma kapsamında kadın ve erkek öğretmen adaylarında çevre sorunlarına ilişkin duyarlık düzeyinin cinsiyet faktörüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bunun yanında öğretmen adaylarında öğrenim görülen sınıf düzeyine göre çevre sorunlarına ilişkin duyarlılık algısının farklılık gösterdiği, buna karşılık öğretmen adaylarında öğrenim görülen bölüm değişkenine göre çevre sorunlarına ilişkin duyarlılığın anlamlı düzeyde farklılaşmadığı rapor edilmiştir.

Özgen (2012) tarafından yürütülen araştırmada öğretmen adaylarında çevre sorunlarına ilişkin tutum düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya farklı bölümlerde öğrenim gören 727 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmanın sonunda kadın ve erkek öğretmen adaylarının çevresel aktivite ve çevresel bilinç, çevresel duyarlılık, çevresel umursamazlık ve ilgisizlik düzeylerinin anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Buna karşılık öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının görev yaptıkları sınıf değişkenine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Yurtseven vd. (2010) tarafından yürütülen çalışmada meslek yüksekokulu öğrencilerinin içinde bulunduğumuz coğrafyada karşılaşılan çevresel riskler konusundaki görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya farklı bölümlerde öğrenim gören 310 meslek yüksekokulu öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın sonunda öğrenci görüşlerine göre karşı karşıya olduğumuz çevre sorunlarının başında su kirliliği, doğal alanların azalması ve kimyasal atık sorununun geldiği tespit edilmiştir.

Zeren ve Özmen (2010) tarafından yapılan çalışmada yerel halkın görüşlerine göre Karaman Belediyesi'nin çevre kirliliği ile mücadelede alması gereken önlemlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 125.500 kişi dâhil edilmiş ancak çalışmanın örneklem grubu 520 bireyden meydana gelmiştir. Araştırmanın sonucunda katılımcıların görüşlerine göre belediyenin çözüm bulması gereken çevre sorunun başında alt yapı ve kanalizasyon, çevre kirliliği, çöp sorunu ve su sorununun geldiği tespit edilmiştir.

Bodur (2010) tarafından hemşirelik bölümlerinde öğrenim gören üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada çevre duyarlılık düzeyini etkileyen değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında hemşirelik yüksekokullarında

öğrenim gören 553 hemşire adayı çalışmaya katılmıştır. Araştırmanın sonunda öğrencilerin çevreye duyarlılık düzeylerine ilişkin bulgular değerlendirildiği zaman çevreye duyarlılık düzeyinin orta seviyede olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin çevre duyarlılıklarını etkileyen demografik değişkenlerin yeterli eğitim aldığına inanma, çevre ile ilişkili bilinçlendirme çalışmalarına katılma, çevre ile ilgili sivil toplum kuruluşlarını tanıma, çevre ile ilişkili yayınları takip etme, öğrenim görülen sınıf düzeyi ve cinsiyet olarak sıralandığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin ortaöğretim kademesinde çevre ile ilgili eğitim alma durumu ve serbest zamanlarında doğa gezilerine katılma değişkenlerine göre çevre duyarlılık düzeylerinin farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Keskin-Gürel (2008) tarafından yapılan araştırmada Afyonkarahisar ilinde yerel halkın çevre duyarlılık düzeyi ile çevre bilinçlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya yerleşim yerine yaşayan 468 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonunda katılımcıların çevre sorunlarına ve çevre sorunlarına ilişkin önerilere bakış açılarının yerleşim yerinin özelliklerine, öğrenim durumlarına, meslek gruplarına, yaş ve cinsiyet faktörlerine göre bazı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Bunun yanında araştırmaya katılan bireylerin aynı coğrafi sınırlar içinde yaşamalarına karşılık, çevre sorunlarına duyarlı olma düzeylerinin ve çevre sorunlarına karşı bakış açılarının birbirinden farklı olduğu tespit edilmiştir.

Erol (2005) tarafından sınıf öğretmenleri adayları üzerinde gerçekleştirilen çalışmada öğretmen adaylarının hem doğal çevreye hem de çevre sorunlarına ilişkin tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında konuya ilişkin olarak öğretmenlik bölümlerinin ikinci ve üçüncü sınıflarında öğrenim gören adayların görüşleri değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın sonunda öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarının ve çevre sorunlarına ilişkin görüşlerinin düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Demografik faktörler göz önünde bulundurulduğu zaman kadın öğretmen adaylarının çevreye ilişkin tutum düzeylerinin erkek öğretmen adaylarına kıyasla daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında öğretmen adaylarının çevreye ilişkin tutumlarının yaş grubu ve kardeş sayısı faktörlerine göre bazı farklılıklar gösterdiği, buna karşılık çevreye ilişkin tutumların anne ve baba eğitim durumu, yaşanan yerleşim yeri, baba mesleği, yaşanan coğrafi bölge, aile gelir düzeyi

ve geçmiş dönemde çevre ile ilgili eğitim alma durumu değişkenlerine göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

Özdemir vd. (2004) tarafından yürütülen araştırmada tıp fakültesi öğrencilerinin çevre sorunlarına ilişkin duyarlılık ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya farklı yaş gruplarında yer alan 301 tıp fakültesi öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın sonunda öğrencilerin içinde buldukları çevrede en fazla karşılaştıklarını düşündükleri çevre sorunlarının başında hava kirliliği, atık sorunu ve ormanların azalmasının geldiği tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %75,8 gibi önemli bir bölümünün sağlıklı bir çevrede yaşamak için nelere dikkat edilmesi gerektiği konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları bulunmuştur. Cinsiyet unsuruna göre incelendiği zaman kadın öğrencilerde çevre duyarlılık düzeyinin erkek öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Yaş faktörüne göre incelendiği zaman 21 yaşın üzerinde yer alan öğrenciler ile kıyaslandığı zaman 21 ve altı yaş grubunda bulunan öğrencilerin çevreye ilişkin duyarlılıklarının daha yüksek olduğu rapor edilmiştir.

Çabuk ve Karacaoğlu (2003) tarafından üniversite öğrenimi gören öğrenciler üzerinde yürütülen çalışmada çevre duyarlılık düzeyi ile ilişkili faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Ankara Üniversitesinde öğrenim gören 439 öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda sahip oldukları demografik özelliklere göre üniversite öğrencilerinin çevreye olan duyarlılıklarının bazı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Aynı çalışmada öğrencilerin görüşlerine göre Türkiye’de örgün eğitim kurumlarında temel çevre sorunlarına (su kirliliği, toprak kirliliği ve hava kirliliği) yönelik verilen eğitimlerin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla araştırmada kullanılan modele, araştırmanın evren ve örneklem grubunu oluşturan katılımcıların özelliklerine, veri toplama sürecinde kullanılan ankete ve araştırmada ulaşılan bulguların analiz sürecinde kullanılan tekniklere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Isparta Emniyet Müdürlüğünde görevli personelin çevre duyarlılığının ölçülmesinin amaçlandığı bu çalışmada betimsel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan tarama tipi araştırma modelinden faydalanılmıştır. Söz konusu araştırma modelinin sağlık, sosyal ve fen bilimleri alanında yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Tarama tipi araştırma modelinin kullanıldığı çalışmalarda öncelikli olarak araştırmacılar konuya ilişkin hipotezler geliştirmekte, geliştirdikleri hipotezleri test etmek için ölçeklerden ve veri analizlerinden yararlanmaktadırlar. Bunun yanında tarama tipi araştırmalar büyük örneklem kitlelerinin çalışma konusu ile ilişkili görüşlerinin demografik değişkenlere (yaş grubu, mesleki kıdem düzeyi, cinsiyet, eğitim seviyesi vb.) göre incelendiği araştırmalar arasında yer almaktadır (Can, 2014).

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Yapılan bu çalışmanın evreni Isparta Emniyet Müdürlüğünde görevli personelden meydana gelmektedir. Araştırmanın örneklem grubu ise Isparta Emniyet Müdürlüğünde görev yapan 293 erkek ve 46 kadın olmak üzere toplam 339 emniyet çalışanından oluşmuştur. Araştırmanın örneklem grubunda yer alan emniyet çalışanlarının sahip oldukları demografik özellikler Çizelge 3.1’de sunulmuştur.

Çizelge 3.1. Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzdeler dağılımları

Değişken	Alt değişken	F	%
Yaş grubu	23-27 yaş	52	15,3
	28-32 yaş	94	27,7
	33-37 yaş	47	13,9
	38-42 yaş	43	12,7
	42-47 yaş	58	17,1
	47+ yaş	45	13,3
Cinsiyet	Erkek	293	86,4
	Kadın	46	13,6
Medeni durum	Evli	268	79,1
	Bekar	71	20,9
Eğitim durumu	Lise	27	8,0
	Ön lisans	78	23,0
	Lisans	234	69,0
Mesleki kıdem	1-5 yıl	106	31,3
	6-10 yıl	43	12,7
	11-15 yıl	69	20,4
	16-20 yıl	33	9,7
	20+ yıl	88	26,0

Araştırmaya katılanların %15,3'ü 23-27 yaş grubunda, %27,7'si 28-32 yaş grubunda, %13,9'u 33-37 yaş grubunda, %12,7'si 38-42 yaş grubunda, %17,1'i 42-47 yaş grubunda, %13,3'ü 47+ yaş grubunda, %86,4'ü erkek, %13,6'sı kadın, %79,1'i evli, %20,9'u bekar. Araştırmaya katılanların %8'i lise mezunu, %23'ü ön lisans mezunu, %69'u lisans mezunu, %31,3'ünün mesleki kıdemi 1-5 yıl, %12,7'sinin mesleki kıdemi 6-10 yıl, %20,4'ünün mesleki kıdemi 11-15 yıl, %9,7'sinin mesleki kıdemi 16-20 yıl, %26'sının mesleki kıdemi 20+ yıldır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Yapılan bu çalışmada emniyet personeli ile bire bir görüşme sağlanarak yüz yüze gerçekleştirilen iki bölümden oluşan veri toplama anketi kullanılmıştır. Veri toplama anketinin ilk kısmında; örneklem grubunu meydana getiren emniyet personelinin demografik özelliklerini belirlemeyi amaçlayan kişisel bilgi formu bulunmaktadır. Söz konusu formda bulunan sorular ile emniyet personelinin yaş gruplarına, cinsiyetlerine, medeni durumlarına, eğitim durumlarına ve mesleki kıdem düzeylerine dair bulgulara ulaşılması amaçlanmıştır.

Anketin ikinci kısmında ise; yapılan bu araştırmada katılan emniyet personelinin çevre davranışlarının incelenmesinde Cömert (2011) tarafından geliştirilmiş olan “Çevre Davranış Ölçeği (ÇDÖ)” kullanılmıştır. Ölçekte toplam 25 madde bulunmaktadır. Ölçek yapı itibariyle 4'lü likert türündedir. Bu kapsamda kullanılan ölçekte yer alan maddelere verine yanıtlar hiçbir zaman (1 puan) ile her zaman (4) puan arasında derecelendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 25 ile 100 puan arasında değişmekte olup, ölçekten alınan puanın yüksek olması bireyin çevreye yönelik davranışlarının olumlu olduğunu göstermektedir. Yapılan ölçek geliştirme çalışmasında ölçeğin iç tutarlık katsayısının 0.87 olduğu rapor edilmiştir. Ölçekte üç alt boyut yer almaktadır. Alt boyutlar ve her bir alt boyuta ilişkin madde numarası aşağıda açıklanmıştır. Bilgilerini davranışa dökme: 1, 5, 6, 9, 12, 13, 14, 16, 18, 19 ve 22. maddeler, çevresini bilgilendirme: 2, 3, 4, 7, 8, 20, 21, 24 ve 25. maddeler, geri dönüşümü destekleme: 10, 11, 15, 16, 17 ve 23. maddeler (Cömert, 2011).

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Demografik bilgilerin yüzdelerle dağılımlarının belirlenmesinde frekans analizi kullanılmıştır. Ölçek puanlarına ilk olarak güvenilirlik analizi uygulanmış ve normal dağılımın belirlenmesi için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarına ilişkin güvenilirlik analizi ile çarpıklık ve basıklık değerleri

Alt boyut	Cronbach's alpha	Çarpıklık	Basıklık
Bilgilerini davranışa dökme	0,734	0,376	0,101
Çevresini bilgilendirme	0,881	0,544	-0,220
Geri dönüşümü destekleme	0,692	0,115	-0,248
Toplam puan	0,899	0,506	0,296

Cronbach's alpha değerleri incelendiğinde, bilgilerini dışa dökme ve geri dönüşümü destekleme alt boyutlarının orta düzeyde güvenilir olduğu, çevresini bilgilendirme alt boyutu ile ölçek toplamının yüksek düzeyde güvenilir olduğu görülmektedir. Çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, ölçek alt boyut ve toplam puanlarına ilişkin

değerlerin -2 ile +2 arasında kaldığı ve bu nedenle normal dağılıma uygun olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında toplanan ölçek verileri normal dağılıma uygun olduğun dolayı ölçek puanlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasında parametrik analizler kullanılmıştır. Cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre ölçek puanlarının karşılaştırılmasında Independent Samples t test kullanılırken, yaş grupları eğitim durumları ve mesleki kıdemlerine göre ölçek puanlarının karşılaştırılmasında One Way ANOVA analizi kullanılmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler Çizelge 4.1’de gösterilmektedir. Çizelge 4.1 incelendiğinde, araştırmaya katılanların bilgilerin davranışa dökme, çevresini bilgilendirme, geri dönüşümü destekleme ve toplam çevre davranışı düzeyinin orta seviyede olduğu görülmektedir.

Türkiye’de farklı meslek grupları üzerinde yürütülen benzer çalışmalarda da yetişkin bireylerin çevreye yönelik tutum ve davranışlarının yüksek düzeyde olmadığı belirtilmektedir (Özçalık, 2020). Memurlar üzerinde bu konuda yürütülen benzer bir çalışmada çevreye yönelik tutum ve davranışların incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda katılımcıların çevreye yönelik tutumlarının ve çevreci davranış sergileme düzeylerinin orta seviyede olduğu rapor edilmiştir (Erbaşan ve Erkol, 2020). Bu kapsamda Türkiye’de çevre bilincini geliştirmeye yönelik eğitim ve uygulamaların henüz yeterli olmadığı söylenebilir.

Çizelge 4.1. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler

Alt boyut	Puan aralığı	X	SS
Bilgilerini davranışa dökme	10-40	20,42	4,86
Çevresini bilgilendirme	9-36	17,58	5,67
Geri dönüşümü destekleme	6-24	12,57	3,55
Toplam puan	25-100	50,56	12,20

Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının yaş grubu değişkeni açısından karşılaştırılması Çizelge 4.2’de verilmiştir. Çizelge 4.2 incelendiğinde, araştırmaya katılanların yaş grupları açısından çevresini bilgilendirme ve geri dönüşümü destekleme düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılaşmadığı ($p>0,05$), yaş grupları açısından bilgilerini davranışa dökme ve toplam çevre davranışı düzeylerinin ise istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılaştığı ($p<0,05$) görülmektedir. Anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla uygulanan post hoc Tukey test sonucuna göre bilgilerini davranışa dökme ve toplam çevre davranışlarında 33-37 yaş grubundaki katılımcıların davranış düzeyinin 47+ yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı seviyede daha yüksek olduğu görülmektedir.

Literatürde emniyet çalışanlarının çevreye ilişkin tutum, görüş, duyarlılık ve davranış biçimlerinin yaş unsuruna göre ele alındığı çalışmalar sınırlıdır. Farklı meslek dallarında yürütülen araştırmalarda ise yaş unsurunun çevreye ilişkin tutum, duyarlılık ve davranış üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir (Özer, 2016). Bu noktada elde edilen çalışma sonuçlarının literatürle paralellik gösterdiği, yaş unsurunun çevreye yönelik tutum ve davranışları etkilediği söylenebilir.

Çizelge 4.2. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının yaş grubu değişkeni açısından karşılaştırılması

Alt boyut	Yaş grubu	N	X	SS	F	p	Gruplar arası fark
Bilgilerini davranışa dökme	23-27 yaş	52	22,37	5,78	2,840	0,016	3>6
	28-32 yaş	94	22,84	5,39			
	33-37 yaş	47	24,57	4,35			
	38-42 yaş	43	22,93	5,94			
	42-47 yaş	58	22,21	5,07			
	47+ yaş	45	20,49	5,43			
Çevresini bilgilendirme	23-27 yaş	52	17,23	6,21	1,906	0,093	-
	28-32 yaş	94	17,30	5,91			
	33-37 yaş	47	19,34	4,65			
	38-42 yaş	43	18,72	6,05			
	42-47 yaş	58	17,03	5,39			
	47+ yaş	45	16,33	5,18			
Geri dönüşümü destekleme	23-27 yaş	52	13,44	3,52	2,194	0,055	-
	28-32 yaş	94	12,43	3,69			
	33-37 yaş	47	13,11	2,95			
	38-42 yaş	43	13,00	3,76			
	42-47 yaş	58	12,17	3,70			
	47+ yaş	45	11,38	3,25			
Toplam puan	23-27 yaş	52	53,04	14,25	2,561	0,027	3>6
	28-32 yaş	94	52,56	13,36			
	33-37 yaş	47	57,02	9,79			
	38-42 yaş	43	54,65	14,47			
	42-47 yaş	58	51,41	11,60			
	47+ yaş	45	48,20	11,31			

Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırılması Çizelge 4.3’de verilmiştir. Çizelge 4.3 incelendiğinde, araştırmaya katılanların cinsiyetleri açısından çevresini bilgilendirme düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılaşmadığı ($p>0,05$), ancak erke katılımcıların bilgilerini

davranışa dökme, geri dönüşümü destekleme ve toplam çevre danışını düzeyinin kadın katılımcılardan anlamlı seviyede daha yüksek olduğu ($p<0,05$) görülmektedir.

Araştırmada kadın ve erkek emniyet personellerinde çevre davranışının bazı farklılıklar göstermesinin temel nedenlerinin başında kadın ve erkeklerin çevre sorunlarına bakış açılarının ve çevreye olan duyarlılıklarının birbirinden farklı olmasının yattığı düşünülebilir. Farklı sektörlerde çalışan yetişkin bireyler üzerinde yürütülen benzer çalışmalarda da kadın ve erkeklerin çevreye yönelik tutum, görüş ve duyarlılık düzeylerinin birbirinden farklı olduğu rapor edilmiştir (Erbasan ve Erkol, 2020). Ankaya vd. (2017) çevre duyarlılık düzeyinin belirlenmesine yönelik yaptığı çalışmada İzmir ilinde yaşayan kadınların çevreye duyarlı olma düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ahi ve Özsoy (2015) tarafından yürütülen ve öğretmenler üzerinde gerçekleştirilen çalışmada ise çevreye yönelik tutum ve duyarlılık düzeyinin kadın öğretmenler lehine farklılaştığı, bu bağlamda cinsiyet unsurunun çevreye yönelik tutum ve davranışlar üzerinde belirleyici olduğu rapor edilmiştir.

Çizelge 4.3. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırılması

Alt boyut	Cinsiyet	N	X	SS	t	P
Bilgilerini davranışa dökme	Erkek	293	20,65	4,87	2,243	0,026
	Kadın	46	18,93	4,54		
Çevresini bilgilendirme	Erkek	293	17,76	5,65	1,501	0,134
	Kadın	46	16,41	5,76		
Geri dönüşümü destekleme	Erkek	293	12,72	3,54	2,020	0,044
	Kadın	46	11,59	3,51		
Toplam puan	Erkek	293	51,13	12,12	2,183	0,030
	Kadın	46	46,93	12,20		

Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının medeni durum değişkeni açısından karşılaştırılması Çizelge 4.4'te verilmiştir. Çizelge 4.4 incelendiğinde, araştırmaya katılanların medeni durumları açısından bilgilerini davranışa dökme, çevresini bilgilendirme, geri dönüşümü destekleme ve toplam çevre davranışı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Literatürde yer alan ve emniyet çalışanları üzerinde yürütülen çalışmalarda medeni durum faktörüne göre çevre davranışının ele alınmadığı görülmektedir. Farklı meslek

gruplarında yapılan çalışmalar da sınırlı olmakla beraber, özel sektör çalışanları üzerinde bu konuda yürütülen bir çalışmada medeni durum unsurunun çevre duyarlılığı konusunda önemli bir belirleyici olduğu rapor edilmiştir (Özer, 2016). Araştırma bulguları arasında paralellik bulunmamasının temelinde araştırmaların farklı demografik özelliklere sahip ve farklı sosyo-kültürel çevrelerde yaşayan bireyler üzerinde yürütülmesinin yattığı düşünülebilir.

Çizelge 4.4. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının medeni durum değişkeni açısından karşılaştırılması

Alt boyut	Medeni durum	N	X	SS	t	P
Bilgilerini davranışa dökme	Evli	268	20,36	4,88	-0,419	0,676
	Bekar	71	20,63	4,78		
Çevresini bilgilendirme	Evli	268	17,73	5,64	0,966	0,335
	Bekar	71	17,00	5,80		
Geri dönüşümü destekleme	Evli	268	12,39	3,56	-1,763	0,079
	Bekar	71	13,23	3,49		
Toplam puan	Evli	268	50,49	12,17	-0,229	0,819
	Bekar	71	50,86	12,37		

Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının eğitim durumu değişkeni açısından karşılaştırılması Çizelge 4.5'te verilmiştir. Çizelge 4.5 incelendiğinde, araştırmaya katılanların eğitim durumları açısından bilgilerini davranışa dökme, çevresini bilgilendirme, geri dönüşümü destekleme ve toplam çevre davranış düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Yapılan bu çalışmada emniyet personelinin çevre davranışlarının eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemesinin temelinde yatan nedenlerinin başında farklı eğitim düzeylerine sahip olmalarına rağmen emniyet personelinin çevre konusundaki bilgi düzeylerinin benzerlik göstermesinin yattığı düşünülebilir. Ayrıca farklı eğitim düzeylerinde yer almalarına karşılık, emniyet personelinin çevre konusunda almış oldukları eğitimlerin benzer özelliklere sahip olmasının yattığı düşünülebilir. Literatürde bu konuda yapılan bir çalışmada yetişkin bireylerin görüşlerine göre çevre sorunlarına ilişkin bilgilere ulaşılması amaçlanmıştır. Araştırmada katılımcıların görüşlerine göre Türkiye'de çevre sorunlarını önlemeye yönelik eğitimler verildiği, buna karşılık insanların aldıkları eğitimi uygulamaya dökme sürecinde sorun

yaşadıkları bulunmuştur (Özçalık, 2020). Ankara vd. (2017) tarafından bu konuda yürütülen benzer bir çalışmada da eğitim durumu değişkenine göre katılımcıların çevre duyarlıklarının farklılaşmadığı bulunmuştur. Bunun yanında eğitim düzeyine göre farklı yaş gruplarında yer alan bireylerin çevreye ilişkin tutum ve davranışlarının anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koyan araştırma bulguları da mevcuttur (Özer, 2016; Erbasan ve Erkol, 2020).

Çizelge 4.5. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının eğitim durumu değişkeni açısından karşılaştırılması

Alt boyut	Eğitim durumu	N	X	SS	F	P
Bilgilerini davranışa dökme	Lise	27	20,04	4,71	1,455	0,235
	Ön lisans	78	19,67	4,65		
	Lisans	234	20,71	4,93		
Çevresini bilgilendirme	Lise	27	16,22	5,97	2,051	0,130
	Ön lisans	78	16,83	4,42		
	Lisans	234	17,98	5,98		
Geri dönüşümü destekleme	Lise	27	11,74	3,52	3,006	0,051
	Ön lisans	78	11,91	3,11		
	Lisans	234	12,88	3,67		
Toplam puan	Lise	27	48,00	12,48	2,645	0,072
	Ön lisans	78	48,41	10,07		
	Lisans	234	51,58	12,71		

Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının mesleki kıdem değişkeni açısından karşılaştırılması Çizelge 4.6’da verilmiştir. Çizelge 4.6 incelendiğinde, araştırmaya katılanların mesleki kıdemler açısından bilgilerini davranışa dökme, çevresini bilgilendirme, geri dönüşümü destekleme ve toplam çevre davranış düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı seviyede farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Literatürde yer alan benzer çalışma sonuçları da mesleki kıdem unsurunun çevreye yönelik tutum, duyarlık ve davranış üzerinde belirleyici olmadığını göstermektedir (Erbasan ve Erkol, 2020). Dolayısıyla yapılan bu çalışmada ulaşılan sonuçların literatür ile uyumlu olduğu söylenebilir. Buna karşılık mesleki kıdem değişkeninin çevreye yönelik tutum ve davranışlar üzerinde belirleyici olduğunu gösteren araştırmalar da bulunmaktadır. Ahi ve Aksoy (2015) tarafından bu konuda yürütülen çalışmada öğretmenlerin sahip oldukları demografik özelliklere göre çevre

tutumlarının incelenmesi amaçlanmış, çalıma kapsamında en yüksek çevre tutumuna 1-5 yıllık mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin sahip olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.6. Katılımcıların çevre davranış ölçeği puanlarının mesleki kıdem değişkeni açısından karşılaştırılması

Alt boyut	Mesleki kıdem	N	X	SS	F	p
Bilgilerini davranışa dökme	1-5 yıl	106	20,03	5,23	1,625	0,167
	6-10 yıl	43	21,42	4,08		
	11-15 yıl	69	21,01	4,43		
	16-20 yıl	33	21,15	5,09		
	20+ yıl	88	19,66	4,89		
Çevresini bilgilendirme	1-5 yıl	106	16,79	5,92	1,455	0,216
	6-10 yıl	43	18,88	6,02		
	11-15 yıl	69	17,94	5,33		
	16-20 yıl	33	18,52	5,71		
	20+ yıl	88	17,25	5,37		
Geri dönüşümü destekleme	1-5 yıl	106	12,86	3,69	0,826	0,509
	6-10 yıl	43	12,95	3,48		
	11-15 yıl	69	12,48	3,70		
	16-20 yıl	33	12,73	3,09		
	20+ yıl	88	12,03	3,48		
Toplam puan	1-5 yıl	106	49,68	13,57	1,330	0,258
	6-10 yıl	43	53,26	11,58		
	11-15 yıl	69	51,43	11,44		
	16-20 yıl	33	52,39	12,27		
	20+ yıl	88	48,94	11,15		

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışmaya katılan emniyet personelinin çevre davranışlarına ilişkin bulgular değerlendirildiğinde çevre ile ilgili sahip oldukları bilgileri davranışlarına yansıtma düzeylerinin, çevre konusunda etraflarındaki kişileri bilgilendirme durumlarının ve geri dönüşüm uygulamalarını destekleme düzeylerinin orta seviyede olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde emniyet personelinin toplam çevre davranışı düzeylerinin de orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar emniyet çalışanlarında çevre davranışının yüksek düzeyde olmadığını göstermektedir. Bilindiği gibi çevre kirliliğinin ve temel çevre sorunlarının en aza indirilmesinde her yaş grubunda bireyin çevre bilincine sahip olması, buna paralel olarak çevreyi korumaya yönelik davranışlar sergilemeleri önemli bir konudur. Bu kapsamda emniyet çalışanlarında çevre davranışını arttırmaya yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.

İnsanların içinde buldukları yaş gruplarına göre sosyal ve çevresel konulara bakış açılarının bazı farklılıklar gösterdiği bilinmektedir. Bunun temel nedenlerinin başında insanların yaş gruplarına göre bilgi ve deneyimlerinin birbirinden farklı olması yatmaktadır. Yapılan bu çalışmada da emniyet personelinin çevre davranışı düzeylerinin bilgileri davranışa dönüştürme alt boyutu ile genel çevre davranışlarının yaş unsuruna göre bazı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde bilgileri davranışa dökme alt boyutunda 33-37 yaş aralığında yer alan personelin 47 ve üzeri yaş grubunda yer alan personele göre daha yüksek puana sahip oldukları bulunmuştur. Bunun yanında emniyet çalışanlarında toplam çevre davranışı düzeyinin de 47 ve üzeri yaş grubunda yer alan personel ile kıyaslandığında 33-37 yaş aralığında bulunan personel lehine anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuçlar değerlendirildiği zaman yaş faktörünün çevreye yönelik tutum ve davranışlar üzerinde önemli bir belirleyici olduğu söylenebilir.

Yapılan bu çalışmada cinsiyet unsuruna göre emniyet personelinin çevre davranışı düzeyleri incelendiği zaman bilgilerini davranışa dönüştürme ve geri dönüşümü destekleme alt boyutları ile genel çevre davranışı düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur. Buna karşılık çevresini bilgilendirme alt boyutunda cinsiyet unsuruna göre anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın görüldüğü alt boyutlara ilişkin bulgular değerlendirildiğinde bilgileri davranışa dökme ve geri

dönüşümü destekleme alt boyutlarında erkek personel lehine anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Genel çevre davranışında da kadın personel ile karşılaştırıldığında erkek personelin daha yüksek çevre davranışına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan bu araştırmada medeni durum değişkenine göre emniyet personelinin çevre davranışı düzeyleri incelendiği zaman genel çevre davranışı düzeyinin medeni durum unsuruna göre değişkenlik göstermediği bulunmuştur. Ölçek alt boyutlarına (bilgilerini davranışa dökme, geri dönüşümü destekleme ve çevresini bilgilendirme) ilişkin puanların da emniyet personelinin medeni durumuna göre herhangi bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda evli ve bekar personelin çevreye yönelik tutumlarının ve çevre davranışı sergileme düzeylerinin benzer seviyede olduğu söylenebilir.

Yapılan bu çalışmada eğitim düzeylerine göre emniyet personelinin çevre davranışlarının anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Çevre davranışı alt boyutlarına ilişkin sonuçların da emniyet personelinin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde farklı eğitim düzeylerine sahip olmalarına karşılık, emniyet personelinin çevre ile ilişkili konulardaki bilgi düzeylerinin benzerlik göstermesinin yattığı düşünülmüştür.

Yapılan bu araştırmada mesleki kıdem unsuruna göre emniyet personelinin çevre davranışı düzeyleri incelendiği zaman genel çevre davranışı düzeyinin mesleki kıdem unsuruna göre değişkenlik göstermediği bulunmuştur. Ölçek alt boyutlarına (bilgilerini davranışa dökme, geri dönüşümü destekleme ve çevresini bilgilendirme,) ilişkin puanların da emniyet personelinin kıdemlerine göre herhangi bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda mesleki kıdemi 1-5 yıl, 6-10 yıl, 11-15 yıl, 16-20 yıl, 20 yıl ve üzeri olan personelin çevreye yönelik tutumlarının ve çevre davranışı sergileme düzeylerinin benzer seviyede olduğu söylenebilir. Elde edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

1. Emniyet personeli meslek mensuplarının çevre duyarlıklarının arttırılması için hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenebilir. Bunun yanında meslek yaşamına başlamamış olan emniyet personeli adaylarına çevre duyarlılığını geliştirmeye yönelik eğitimler verilebilir.

2. Yapılan bu araştırma Isparta ilinde yaşayan ve görev yapan emniyet personeli meslek mensupları üzerinde yürütülmüştür. Daha büyük örneklem grupları ile benzer çalışmalar yapılabilir. Böylece emniyet personeli meslek mensuplarının çevre duyarlık düzeylerine ilişkin daha geniş kapsamlı araştırma bulgularına ulaşılabilir.

3. Yapılan bu çalışmada emniyet personeli meslek mensuplarının sadece demografik özelliklerine göre çevre duyarlık düzeyleri incelenmiştir. Bu kapsamda farklı değişkenlere göre (çevre eğitimi alma düzeyi, yaşanan yerleşim yeri vb.) emniyet personeli meslek mensuplarının çevre duyarlık düzeylerinin incelendiği çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Adalı, N., 2014. Su Kirliliği Açısından Hassas Alanların ve Su Kalitesi Hedeflerinin Belirlenmesi İle Hassas Alanların Yönetimine İlişkin Esaslar. Orman Su İşleri Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Ağırçelik, H., 2019. Sinop Üniversitesi Öğrencilerinin Çevre Bilinç Düzeyinin Araştırılması. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sinop.
- Ahi, B., Özsoy, S., 2015. İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin çevreye yönelik tutumları: cinsiyet ve mesleki kıdem faktörü. Kastamonu Eğitim Dergisi, 23(1), 31-56.
- Akbaş, İ., Kırımlı, E. N., 2019. Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılığı: ölçek geliştirme çalışması. Kastamonu Eğitim Dergisi, 27(3), 1-11.
- Akın, G., 2007. Küresel Çevre Sorunlar. Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31(1), 43-54.
- Akın, M., Akın, G., 2007. Suyun Önemi, Türkiye’de Su Potansiyeli, Su Havzaları ve Su Kirliliği. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 47(2), 105-118.
- Ankaya, F., Aslan, B. G., Tahta, B. T., 2017. An Investigation of Determination of Environmental Awareness Level: A Case Study in The City of Izmir. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 54(4), 419-427.
- Azizullah, A., Khattak, M. N. K., Richter, P., Häder, D. P. 2011. Water Pollution in Pakistan and Its Impact on Public Health—A Review. Environment International, 37(2), 479-497.
- Baykal, H., Baykal, T., 2008. Küreselleşen Dünya’da Çevre Sorunları. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(9), 1-17.
- Bayramoğlu, E., Özdemir, B., Demirel, Ö., 2014. Gürültü Kirliliğinin Kent Parklarına Etkisi ve Çözüm Önerileri: Trabzon Kenti Örneği. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 4(9), 35-42.
- Bell, M. L., Davis, D. L., Gouveia, N., Borja-Aburto, V. H., Cifuentes, L. A., 2006. The Avoidable Health Effects of Air Pollution in Three Latin American Cities: Santiago, Sao Paulo, and Mexico City. Environmental Research, 100(3), 431-440.
- Bodur, G., 2010. Hemşirelik Öğrencilerinin Çevre Duyarlılığına İlişkin Görüşleri. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Braga, A. L., Saldiva, P. H., Pereira, L. A., Menezes, J. J., Conceição, G. M., Lin, C. A., Dockery, D. W., 2001. Health effects of air pollution exposure on children and adolescents in São Paulo, Brazil. *Pediatric Pulmonology*, 31(2), 106-113.
- Brunekreef, B., 2007. Health Effects of Air Pollution Observed in Cohort Studies in Europe. *Journal of Exposure Science & Environmental Epidemiology*, 17(2), 61-65.
- Can, A., 2014. SPSS ile Bilimsel Araştırma Surecinde Nicel Veri Analizi. Pegem Akademi, Ankara.
- Cansaran, A., Yıldırım C., 2012. Çevre Bilimi ile ilgili Başlıca Terimler ve Kavramlar., O. Bozkurt. (Editör). Çevre Eğitimi. (3.baskı). Pegem A Yayıncılık, ss.1-19, Ankara.
- Cansaran, D., 2014. Çevre Bilinci Düzeyini Belirlemeye Yönelik Uygulamalı Bir Çalışma: Merzifon Meslek Yüksekokulu Örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 69-74.
- Ceyhan, S., Ada, S., 2015. İşletme Fonksiyonları Açısından Çevreye Duyarlı İşletmecilik. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(26), 115-138.
- Chan, A. W., Hon, K. L., Leung, T. F., Ho, M. H., Sou Da Rosa Duque, J., Lee, T. H., 2018. The Effects of Global Warming on Allergic Diseases. *Hong Kong Medical Journal*, 24, 277-284.
- Cömert, H., 2011. Çevre Sorunları ve Etkileri Konusundaki İşbirlikli Öğrenme Etkinliklerinin Öğrencilerin Bilgi, Tutum ve Davranışlarına Etkisi. *Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.*
- Çabuk, B., Karacaoğlu, C., 2003. Üniversiteli Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 36(1), 189-198.
- Çalışkan, E., 2015. Fiziksel Çevrenin Kamusal Alan Kullanımına Olan Etkisinin Davranış Örüntüleri Kavramı Üzerinden Sosyal Medya Aracılığıyla İncelenmesi: Caddebostan Sahili Alan Çalışması. *Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.*
- Çalışkan, S., 2019. Yerel Yönetimlerin Çevre Politikalarının Etkinliği: Ardahan Belediyesi Üzerinden Bir Değerlendirme. *Kent Akademisi*, 12(1), 42-55.
- Çavuş, A., 2013. Ortaokul 7.Sınıf Fen ve Teknoloji Dersinin Çevre Eğitimi Açısından Etkiliğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Bingöl İli Örneği). *Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.*
- Çavuş, P.C., 2016. Erzurum'un Hava Kalitesi Değerlendirilmesi ve Modellenmesi. *Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.*

- Çolakkadıoğlu, D., Yücel, M., 2018. Çukurova Üniversitesi Yerleşkesinde Görüntü Kirliliğine Neden Olan Etkenlerin Belirlenmesi. Journal of the Institute of Science and Technology, 8(2), 239-246.
- Değirmenci B., 2021. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Çevre Dostu Davranışlara Etkisinde Çalışanların Çevresel Bağlılığı İle İş Arkadaşlarının Çevre Duyarlılığının Aracılık, Ahlaki Yansımaların Düzenleyici Rolü. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, Gaziantep.
- Demir, A., 2009. Küresel İklim Değişikliğinin Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Kaynakları Üzerine Etkisi. Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, 1(2), 37-54.
- Demir-Erbil, D., Babaoğlu, M., 2007. Sürdürülebilir/Yeşil Tüketim Çerçevesinde Bazı Pazarlama Uygulamaları ve Tüketici Davranışları. https://www.researchgate.net/publication/336074044_SurdurulebilirYesil_Tuketim_Cercevesinde_Bazi_Pazarlama_Uygulamalari_ve_Tuketici_Davranisla_ri erişim tarihi: 05.01.2022.
- Destouni, G., Jarsjö, J., 2018. Zones of Untreatable Water Pollution Call For Better Appreciation of Mitigation Limits and Opportunities. Wiley Interdisciplinary Reviews: Water, 5(6), 63-88.
- Doğan, S., Özçelik, S., Dolu, Ö., Erman, O., 2010. Küresel Isınma ve Biyolojik Çeşitlilik. İklim Değişikliği ve Çevre, 3, 63-88.
- Epstein, P.R., 2000. Is global warming Harmful to Health?. Scientific American, 283(2), 50-57.
- Erbasan, Ö., Erkol, M., 2020. Sınıf Öğretmenlerinin Çevreye Yönelik Bilgi, Tutum ve Davranış Düzeylerinin İncelenmesi. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15(24), 2443-2471.
- Erdoğan, M., 2016. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Duyarlılıklarının Değerlendirilmesi (Fethiye Örneği). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- Erol, G.H., 2005. Sınıf Öğretmenliği İkinci Sınıf Öğrencilerinin Çevre ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- Erten, S., 2004. Çevre Eğitimi ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır?. Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı. Sayı 65/66. 2006/25 Ankara.
- Eti, H.S., 2017. Yeşil Tüketim: Tekirdağ İlinde Yeşil Tüketim Alışkanlığı ve Yeşil Tüketicilerin Satın Alma Davranışı Üzerine Bir İnceleme. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 95-98.

- Folinsbee, L.J., 1993. Human Health Effects of Air Pollution. *Environmental Health Perspectives*, 100, 45-56.
- Gaidajis, G., Angelakoglou, K., Aktsoglou, D., 2010. E-Waste: Environmental Problems and Current Management. *Journal of Engineering Science and Technology Review*, 3(1), 193-199.
- García-Robledo, C., Kuprewicz, E. K., Staines, C. L., Erwin, T. L., Kress, W. J., 2016. Limited Tolerance By Insects to High Temperatures Across Tropical Elevational Gradients and The Implications of Global Warming for Extinction. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(3), 680-685.
- Goklany, I.M., 2009. Global Health Threats: Global Warming in Perspective. *The Lancet*, 1(2), 69-75.
- Güler, Ç., Çobanoğlu, Z., 1994. Gürültü. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı.
- Güler, Ç., Çobanoğlu, Z., 1997. Radon Kirliliği. *Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi*, (44), 9-11.
- Gürbüz, H., Çakmak, M., Derman, M. 2013. Biyoloji Öğretmen Adaylarının Sürdürülebilir Çevreye Yönelik Tutumları. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 6(1), 144-149.
- Gürsu, G., 2020. Ankara İl'inin Radyoaktif Kirliliğinin Liken Türleriyle Biyoizlenmesi. *Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.*
- Güştâ-Şahin, H., Doğu, S., 2018. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına İlişkin Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(3), 1402-1416.
- Kampa, M., Castanas, E., 2008. Human Health Effects of Air Pollution. *Environmental Pollution*, 151(2), 362-367.
- Karaca, C., 2007. Çevre, İnsan ve Etik Çerçevesinde Çevre Sorunlarına ve Çözümlerine Yönelik Yaklaşımlar. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 19-33.
- Karaca, S., 2013. Tüketicilerin Yeşil Ürünlere İlişkin Tutumlarının İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 13(1), 99.
- Karaman, S., 2006. Hayvansal Üretimden Kaynaklanan Çevre Sorunları ve Çözüm Olanakları. *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, 9(2), 133-139.
- Kaypak, Ş., 2014. Çevre Sorunlarının Çözümünde Küresel Çevre Politikaları. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 17-34.
- Keiser, D. A., Shapiro, J. S., 2019. US Water Pollution Regulation Over The Past Half Century: Burning Waters to Crystal Springs?. *Journal of Economic Perspectives*, 33(4), 51-75.

- Keskin-Gürel, Ş., 2008. Çevre Sorunlarında Duyarlılık ve Çevre Bilinci (Afyonkarahisar Örneği). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyon.
- Kızıloğlu-Algan, F.T., Bilen, S., 2005. Toprak Kirlenmesi ve Biyolojik Çevre. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 36(1), 83-88.
- Konstantinova, E., Shalaumova, Y., Maslakova, T., Varaksin, A., Zhivoderov, A., 2018. Effects of Environmental Radioactive Pollution on The Cardiovascular Systems of Ural Region Residents: A Comparative Study. International Journal of Medical Research & Health Sciences, 7(3), 1-7.
- Korkutan, M., 2016. Çevre Sorunlarının Çözümünde Yerel Yönetimler Açısından Çevre Politikalarının Değerlendirilmesi: Uşak Belediyesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Uşak.
- Kubisch, E. L., Corbalán, V., Ibarguengoytía, N. R., Sinervo, B., 2016. Local Extinction Risk of Three Species of Lizard From Patagonia As A Result Of Global Warming. Canadian Journal of Zoology, 94(1), 49-59.
- Kurt, O. K., Zhang, J., Pinkerton, K. E., 2016. Pulmonary Health Effects of Air Pollution. Current Opinion In Pulmonary Medicine, 22(2), 138.
- Laumbach, R.J., Kipen, H.M., 2012. Respiratory Health Effects of Air Pollution: Update on Biomass Smoke and Traffic Pollution. Journal of Allergy and Clinical Immunology, 129(1), 3-11.
- Liu, W., Xu, Z., Yang, T., 2018. Health Effects of Air Pollution in China. International Journal of Environmental Research and Public Health, 15(7), 1471.
- Maibach, E. W., Kreslake, J. M., Roser-Renouf, C., Rosenthal, S., Feinberg, G., Leiserowitz, A. A., 2015. Do Americans Understand That Global Warming is Harmful To Human Health? Evidence from a National Survey. Annals of Global Health, 81(3), 396-409.
- Menteşe, S., 2017. Çevresel Sürdürülebilirlik Açısından Toprak, Su ve Hava Kirliliği: Teorik Bir İnceleme. Journal of International Social Research, 10(53).
- Nerb, J., Spada, H., 2001. Evaluation of Environmental Problems: A Coherence Model of Cognition and Emotion. Cognition & Emotion, 15(4), 521-551.
- Oktay, Ş., 2005. Ekolojik Kentleşme ve Çevre Koruma. Lazer Ofset, 21, Ankara.
- Owa, F. D., 2014. Water Pollution: Sources, Effects, Control and Management. Mediterranean Journal of Social Sciences, 4(8), 65-65.
- Özçalık, M., 2020. Kahramanmaraş Halkının Çevre Duyarlılıkları Üzerine Bir Araştırma. Turkish Studies-Social, 15(1), 477-487.

- Özdemir, O., Yıldız, A., Ocaktan, E., Sarışen, Ö., 2004. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Çevre Sorunları Konusundaki Farkındalık ve Duyarlılıkları. Ankara üniversitesi tıp fakültesi mecmuası, 57(3), 117-127.
- Özenir, D., 2019. Belediyelerin Çevre Politikaları ve Uygulamaları: Hatay Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Hatay.
- Özer, G., 2016. Termal Otel Çalışanlarının Çevreye Duyarlılık Uygulamalarına İlişkin Algı Düzeyleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.
- Özgen, N., 2012. Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları: Türkiye örneği. Kastamonu Eğitim Dergisi, 20(2), 403-422.
- Pakyürek, V.S., 2012. İlköğretim Okullarındaki Çevre Duyarlılığının Saptanması: Adana Kenti Örneği. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Pounds, J. A., Bustamante, M. R., Coloma, L. A., Consuegra, J. A., Fogden, M. P., Foster, P. N., Young, B. E., 2006. Widespread Amphibian Extinctions from Epidemic Disease Driven by Global Warming. Nature, 439(7073), 161-167.
- Righi, S., Lucialli, P., Bruzzi, L., 2005. Health and Environmental Impacts of a Fertilizer Plant–Part I: Assessment of Radioactive Pollution. Journal of Environmental Radioactivity, 82(2), 167-182.
- Schwarzenbach, R. P., Egli, T., Hofstetter, T. B., Von Gunten, U., Wehrli, B., 2010. Global Water Pollution and Human Health. Annual Review Of Environment and Resources, 35, 109-136.
- Singer, M., 2009. Beyond Global Warming: Interacting Ecocrises and The Critical Anthropology of Health. Anthropological Quarterly, 795-819.
- Soylu, M., Gökkuş, Ö., 2016. Endüstriyel Kaynaklı Gürültü Kirliliğinin Araştırılması ve Bir Tekstil Fabrikasında Uygulama Örneği. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi, 32(2), 1-7.
- Stamm, K. R., Clark, F., Eblacas, P. R., 2000. Mass Communication and Public Understanding of Environmental Problems: The Case of Global Warming. Public Understanding of Science, 9(3), 219.
- Taylor, P. J., Buttel, F. H., 1992. How Do We Know We Have Global Environmental Problems? Science and The Globalization of Environmental discourse. Geoforum, 23(3), 405-416.
- Topal, E., Özsoy, N., Şahinler, N., 2016. Küresel Isınma ve Arıcılığın Geleceği. Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 21(1), 112-120.
- Türkiye Atom Enerjisi Kurumu., 2009. Türkiye'deki Çevre Radyoaktivitesinin İzlenmesi, Ankara.

- Uğur, V., 2017. İşletmelerde Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi ve Çalışanların Çevre Duyarlılığı Yönünde Örnek Uygulama. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Ulusoy-Taş, A., 2016. Ortaokul Öğrencilerinin Doğal ve Yapay Çevre Hakkındaki Zihinsel Modellerinin Araştırılması. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- Üçüncü, O., 2019. Atıksu Arıtımı, Atıksu Deşarjı, Su Kirliliği ve Halk Sağlığı: Trabzon İli Örneği. Türk Hidrolik Dergisi, 3(2), 14-29.
- Wu, C., Maurer, C., Wang, Y., Xue, S., Davis, D. L., 1999. Water Pollution and Human Health in China. Environmental Health Perspectives, 107(4), 251-256.
- Yaman, K., 2020. Kentlerde Görüntü Kirliliği Sorunu. Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi, 2(3), 139-150.
- Yeşilyurt, S., Gül, Ş., Demir, Y., 2013. Biyoloji Öğretmen Adaylarının Çevre Bilinci ve Çevresel Duyarlılığı: Ölçek Geliştirme Çalışması. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(259), 38-54.
- Yetkin, M., Güzel, Ö., 2020. Yeşil Tüketim Tutumlarında Ülkelerin Ekonomik Gelişmişlik Düzeyinin Rolü: Yeşil Oteller Üzerinde Bir Uygulama. Journal of Economy Culture and Society, 62, 167-183.
- Yıkılmaz, N., 2003. Yeni Dünya Düzeni ve Çevre. Sosyal Araştırmalar Vakfı, 12, İstanbul.
- Yıldırım, M.Z., 2019. İnsanın Doğal Çevre Üzerindeki Değiştirici Rolü ve Dini İnançların Etkisi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yıldırım, C., Bacanak, A., Özsoy, S., 2012. Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Karşı Duyarlılıkları. Kastamonu Eğitim Dergisi, 20(1), 121-134.
- Yılmaz, A., Yanarateş, E., 2020. Öğretmen Adaylarının “Su Kirliliği” Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının Veri Çeşitlemesi Yoluyla Belirlenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 28(3), 1500-1528.
- Yurtseven, E., Vehid, S., Köksal, S., Erdoğan, M. S., 2010. İstanbul Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Çevresel Riskler Konusundaki Duyarlılıkları. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi, 24(3), 193-199.
- Zencirci-Akbulut, S., Işıklı, B., 2017. Hava Kirliliği. Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi, 2(2),24-36.
- Zeren, H. E., Özmen, A., 2010. Halkın Belediye Faaliyetlerine Katılma Duyarlılığı ve Hizmet Memnuniyeti: Karaman Belediyesi Örneği. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2010(2), 165-173.

EKLER

EK A. Anket Soruları

Bu ölçek, sizin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumlarınızı belirleme amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekten elde edilen veriler bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Bu nedenle, aşağıdaki cümleleri iyice okuyarak size en uygun gelen seçeneği çarpı (X) koyarak işaretleyiniz. Lütfen her bir cümle için sadece tek bir seçeneğe işaret koyunuz. Çalışma sırasında kimliğiniz gizli tutulacaktır. İçtenlikle vereceğiniz cevaplar için teşekkür ederim.

Çizelge A. 1. Çevre davranış ölçeği

		Her zaman	Sıklıkla	Bazen	Hiçbir zaman
1	Hava kirliliğini azaltmak için ulaşımda toplu taşıma araçlarını tercih ederim.				
2	Çevreyi kirleten insanları uyarırım.				
3	Çevre konusunda yeni öğrendiğim bilgileri, etrafımdakilerle paylaşıyorum.				
4	Etrafımdaki insanlarla çevre sorunları hakkında konuşurum.				
5	Ozon tabakasının incelmeye neden olabilecek ürünleri kullanmamaya dikkat ederim.				
6	Çiftçi olsaydım, daha çok ürün almak için çevre kirliliğine neden olabilecek maddeleri kullanmaktan kaçınmazdım.				
7	Yerlere çöp atanları uyarırım.				
8	Evimizde, enerji tasarruflu ampullerin kullanılması konusunda ailemi uyarırım.				
9	Çevre ile ilgili faaliyetlere (ağaç dikme, çöp toplama gibi) gönüllü olarak katılırım.				
10	Kullanılmış kağıtları, kâğıt toplama kutularına atarım.				
11	Alışveriş yaparken plastik yerine cam şişelerde veya karton kutularda satılan ürünleri almayı tercih ederim.				
12	Enerji tasarrufu için kullanılmayan lambaları kapatırım.				
13	Diş fırçalarken veya ellerimi yıkarken suyu boş yere akıtmam.				
14	Evdeki çöpleri, geri dönüşüm için özelliklerine göre ayırırım.				
15	Alışverişlerde naylon poşet yerine çok defa kullanılabilen geri dönüşümlü poşetleri tercih ederim.				
16	Kullanılmış şişeleri biriktirerek cam geri dönüşüm kutusuna atarım.				
17	Kullanılmış pilleri, çöp kutusuna atarım.				
18	Hayvanların korunması için düzenlenen faaliyetlere gönüllü olarak katılırım.				
19	Sağlığıma zarar verse bile cep telefonu kullanırım.				
20	Fosfat gibi su kirliliğine neden olan maddeleri içeren deterjanları kullanmamaları konusunda etrafımdakileri uyarırım.				
21	Denizi kirletenleri uyarırım.				
22	Kömür gibi fosil yakıtlar yerine rüzgâr, su, güneş gibi alternatif enerji kaynaklarının kullanılmasını desteklerim.				
23	Plastik, kâğıt, metal kutu gibi maddeleri çöpe atmak yerine yeniden kullanılabilir başka bir maddeye dönüştürmeye çalışırım.				
24	Otobüs egzozlarından siyah bir dumanın çıktığını gördüğümde durumu yetkililere bildiririm.				
25	Denize kirli suların akıtıldığını gördüğümde gerekli yere şikâyet ederim.				